

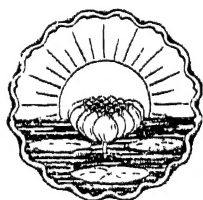
శ్రీః

కల్యాణానంద భారతీ గ్రంథమాలాయాం-౫౬

కల్యాణ స్తోత్రం

సవ్యాఖ్యా

—॥॥॥॥॥॥—

శృంగేరి శ్రీ విరూపాక్ష శ్రీ విద్యాశంకర పదమావేశ ప్రకాశిత
జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ
మాంతాచార్య స్వామిభిః
“ ఉద్భృతా ”

1940

శృంగేరి శ్రీ విరూపాక్ష శ్రీ పీఠ సహాయ కార్యదర్శినా
కొత్తపాట్లపనామక సుబ్బరాయశర్మణా
ప్రకటితం

శ్రీసచనమ్—గర్తపురి-

మూల్యం 0—8—0.

శాంకరశక్తి— గగనేన్ద్రియ వేదాక్షిమితే విక్రమనామ్ని
వత్సనే శ్రావణశుక్ల చతుర్దశీ భృగువాసరే ప్రకటికృతాసతీ
విజయతేతరామ్.

16-8-1940:

వెల్ కం. ప్రెస్, గుంటూరు.

ఓం

బ్రహ్మచంద్రం పరమసుఖదం కేవలం జ్ఞానమూర్తిమ్ |
 విశ్వోత్తీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యమ్ |
 ఏకనిత్యం విమలమచలం సర్వధీ సాక్షిభూతమ్ ||
 భావాతీతం త్రిగుణరహితం సద్గురుంతంనమామి ||

—(౦)—

శుద్ధస్ఫటిక సంకాశం సచ్చిదానందవిగ్రహమ్ |
 దాతారం సర్వకామానాం కామేశ్వరముపాస్మహే ||
 కామేశ్వరీం పరామిడేకాదిహృది స్వరూపిణీమ్ |
 మాతృకావర్ణ లిప్తాక్షీ మహాశ్రీచక్ర మధ్యగామ్ ||

—♦♦—

క త్యా వి ప్ర తిః

సవ్యాఖ్యా

—

ప్రథమోధ్యాయః

౧ అధాత ఆర్యావర్త ధర్మాస్సంక్షేపతః—

అధవిప్రతిపత్తి జ సన్దేహానంతరం । అతస్సన్దేహనివర్తక
జ్ఞానోపదేశస్యాపశ్యకత్వాత్ ఆర్యావర్తధర్మాః— ఆర్యావర్తః
పుణ్యభూమిః సుప్రసిద్ధః తస్మిన్వేధర్మా మనావృద్ధ్యే ధర్మ
ప్రవర్తకాచార్య రుపదిష్టాః ప్రవర్తితాః పారింపర్యక్రమేణా
న్మనీ యమానాః శ్రుతిస్మృత్యుచితాః విధి నిషేధరూపాః తే
హ్యార్యావర్తధర్మా ఇత్యుచ్యంతే । తేధర్మాస్సంక్షేపతః సంగ్రహే
ణసత్తువిస్తరితః మన్వప్రజ్ఞానాం సుఖబోధాయోపదిశ్యంత ఇతి
వాక్యశేషః॥

౨ స్వధావతస్త్విర్యాచాం జన్మభూమిరార్యావర్తః—

ఆర్యావర్త శబ్దవ్యర్థః క ఇతిచేదుచ్యతే— స్వభావత
స్త్వితి ఆర్యా అత్యోగవర్తనై పునః పునరుద్భవన్తీ త్యార్యావర్త

పద్మపాదంచ హస్తామలకంచశిష్యం తంబ్రోటకం వార్తికకార
మ్యన్యా సస్మద్గురూస్సంతతి మాసంకోస్మి” ఇతి సచవనిత్రా
మస్సంప్రదాయోద్య శ్రీ విజ్ఞానగిరిర వదమానేన ప్రకాశిత
జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీసూన్తాచార్యసన్న్యాయ్యుప
సుష్ఠు విజయతెతరామ ఇతి ప్రసంగానుప్రసక్తిః॥

౪ స్వభావతస్తుసంచారః కృష్ణమృగస్యతస్యచిత్తమ్—

ఆసేతు శీతనగవ్యాప్తో హ్యర్థ్యావర్తనాన్యో దేశవిశేష
ఇత్యత్రకిం నిర్ణయ ఇత్యాకాంక్షాయామాహ — స్వభావతః
స్త్వితీ॥ కృష్ణసారస్య ఆరణ్యక మృగవిశేషస్యసంచారః నివాసః
స్వభావతః జన్మతః సుఖానందానందస్య తస్మాద్యవర్తస్యచిత్తమ్
నుప్రసిద్ధం స్వాభావికంచిహ్నమ్॥ చతుర్నాగరవిదేహీ భూమి
ణ్ణతే యత్రకుత్రాపి దేశవిశేషేన కృష్ణసారస్యభావతో నివ
సతీతి విశేషోఽవగమ్యతే హ్యర్థ్యావర్త ప్రదేశ నిర్ణయః॥ తస్మా
చ్ఛాన్తం మన్వాదిభిః—

—“కృష్ణసారస్యచరతి మృగోయత్ర స్వభావతః । సప్తమహా
యజ్ఞయోదేశో స్త్యచ్యుదేశస్వతఃపరః॥ ఇతి అత్రయజ్ఞ
యోదేశ ఇత్యనేనార్యావర్తాభిప్రీతం సత్యస్య॥ తదేవోక్తమ్—

౫ సచవచ యజ్ఞియోదేశ ఇతిస్మర్యతే—

ఆర్యావర్తస్య పుణ్యభూమిత్యమాహ— యజ్ఞియఇతి
యజ్ఞియః యజ్ఞియోదేశః స ఆర్యావర్తవచ । సత్యస్య ఇతిస్మ

కృతే సంకీర్త్యతే మన్వాదిభిః ధర్మప్రవర్తకాచాన్యైః॥ యాజ్ఞ
వల్క్యేషి— “యస్మిన్దేశేమృగః కృష్ణస్త్వస్త్విర్మానిభోధతః”
ఇతి॥

౬ సరస్వతీ దృషద్వత్సోర్మదన్తరం సబ్రహ్మవర్తః—

అర్యావర్తస్యపుణ్య విశేషమాహ— సరస్వతీతి । సర
స్వతీ దృషద్వత్సోర్మదోరుభయోర్మధ్యం బ్రహ్మవర్తందే
శ మిత్యాహుః॥ తథాచోక్తంమనునా— “సరస్వతీ దృషద్వ
త్సోర్మదేవద్యోర్యదన్తరమ్॥ తందేవనిర్మితందేశం బ్రహ్మవర్తం
ప్రచక్షత” ఇతి । దేవనదీదేవనిర్మితశ్చ సగీ దేవప్రాశస్త్యా
నా॥ బ్రహ్మవర్తః బ్రహ్మణ ఉత్పత్తిస్థానమిత్యర్థః । “జాతి
జీవేకమలాసనే వేదేలోకేచ బ్రహ్మశబ్దే ప్రయుజ్యతే” ఇత్యభి
యుక్తోక్తేః శ్రూయమాణానాం పఞ్చనామధానాం మధ్య జాతి
జీవ కమలాసన వేదానాం చతుర్ణామత్ర బ్రహ్మశబ్దస్యగ్రహణే
చార్థ విశేషో మహాన్విజ్ఞాయతే । బ్రాహ్మణజాతే దృష్త్విస్థాన
మితి । ప్రాణినికాయస్యోత్పత్తిస్థానమితి । ప్రజాపతే బ్రహ్మ
ణః కమలాసనస్యవతారస్థానమితి । వేదానాముత్పత్తిస్థానమితి
చ । వేదానాముత్పత్తి ర్నామప్రవర్తకత్వం । నిత్యస్య వేదస్య
న్యదా హ్యుత్పత్తే రసంభవాత్— అతఏవ బ్రహ్మవర్తో
ధర్మస్య పుష్పత్తిస్థానమితి విజ్ఞాయతే । అతఏవోక్తంమనునా—
“తస్మిన్దేశేయ ఆచారః పారమర్శ్య క్రమాగతః । వర్ణాణాంసా
న్తరాళానాం స సదాచార ఉచ్యతే” ఇతి । బ్రహ్మోత్పత్తిస్థాన

స్వబ్రహ్మవర్తస్యార్యా వర్తేషి దేశత్వాదార్యావర్తస్య పుణ్య
భూమిత్వమ్॥

౨ ఆర్యాశ్చతుర్విధాః— ద్విజాద్విజ సమాశ్శూద్రా శ్శూద్ర
సమాశ్చేతి॥—

ఆర్యాణాం జన్మభూమి రార్యావర్త ఇత్సుక్తం । కేతేఆర్యా
ఇత్యాకాంక్షాయామాహ— ఆర్యా ఇతి॥ ఆర్యశ్బ్రహ్మముఖ్య
గౌణభేదేనార్థద్వై విధ్యం స్మర్యనేముఖ్యార్థగ్రహణేచార్యశబ్ద
బ్రహ్మ శ్శాస్త్రియ విత్ శూద్రావణాశ్చైత్యం ప్రతీయన్తే ।
తత్రబ్రహ్మశ్శాస్త్రియ విశాస్త్రయో ద్విజాఇత్యుచ్యన్తే । గౌణ
గ్రహణ త్యానులోమజా అస్మత్ప్రతే ప్రతిలోమజాశ్చ
ప్రతీయన్తే । అనులోమజాస్తుద్వివిధాః— ద్విజసమాశ్శూద్ర
సమాశ్చేతి । అతఆర్యశ్బ్రహ్మ ముఖ్య గౌణయోగ్రహణే
ద్విజాద్విజ సమాశ్శూద్రాశ్శూద్ర సమాశ్చేతి చతుర్విధాః
ప్రజాః ప్రతీయన్తే ఇత్యార్యాణాం చాతుర్విధ్య మభిహితం
ధర్మసంగ్రహ కామైః ప్రవర్తకాచాన్వైః—

౩ ప్రాప్తాదక్షత్రయోపై శ్యన్త్రి యోవర్తాద్విజాతయః

ద్విజాదీనాం స్వరూప మాహసూత్ర పశ్యకేన తత్రద్వి
జాఉచ్యన్తే— బ్రాహ్మణఇతి ద్విర జాయతే ఇతి ద్విజాః
శేషామససయసవిధానాత్ । ఉపసయసంహి ద్విగీయంజన్మ॥

౯ లేష్వానులోమ్యేన సంభూతాద్విజసమాః—

ద్విజసమానాహ — తేష్వితి తేషుబ్రాహ్మణా దిషు
వర్ణేషుత్రిషు యథాశాస్త్రం పరిణతాస్వక్షత యోనిష్వాసు
లోమ్యేన స్యవహితవర్ణ జాతీయాసు భార్యాసు ద్విజాతి
భిర్యే ఉత్పాదితాః పుత్రాః | యథా — బ్రాహ్మణేనక్షత్రి
యాయాం వైశ్యాయాంచ | క్షత్రియేణ వైశ్యాయాంచ
తన్నాతు క్షీనజాతీయత్వ దోషా త్పితృ సదృశాన్నతు
పితృసజాతీ యానాహుశ్శిష్టా మన్వాదయః || తథావోక్తం
మనునా — “ప్రీష్యనన్తర జాతాసు ద్విజైరుత్పాదితాన్సుతాన్
సదృశానేవతానాహు ర్మాతృదోషవిగర్హితాన్ || అనన్తరాసు
జాతానాం విధిరేషస్సనాతనః | ద్వేష్కాన్తరాసుజాతానాం
ధర్మ్యం విద్యాదిమంవిధిమి”తి ||

౧౦ శూద్రశ్చతుర్థోవర్ణస్తేకజాతిః—

శూద్రశ్య త్వేకజాతిత్వమేవ స్మర్యతే — శూద్రాగ్నితి
తుశబ్దోద్విజవైలక్షణ్య ద్యోతనార్థః | ఏకజాతిః జన్మనాసిద్ధేవ
ఉపసయనాభావాత్ ||

౧౧ శూద్రాయాంతు శూద్రసమాః—

శూద్రసమానాహ | — శూద్రాయామితి | ఆనులో
మ్యేన సంభూతా ఇతిపూర్వ సూత్రాదనువర్తతే | బ్రాహ్మణే

నోఢాయాం శూద్రకన్యాయాంతథా క్షత్రియేనోఢాయాం
 వైశ్యే నోఢాయాంచ సంభూతాః పుత్రాః మాతుర్హీనజాతీ
 యత్వ దోషాత్ శూద్రసమాపవ తుశబ్దోద్విజ సమనైలక్ష
 ణ్యద్యోతనార్థః॥

౧౨ అస్పృశ్యేతరే పృథిలోమాశ్చ—

శూద్రసమానాం వివేషమాహ— అస్పృశ్యేతరఇతి
 శూద్రాయామానులోమ్యేనజాతా ఏవనశూద్రసమాః। కిన్సు
 వర్ణేషు చతుర్వ పిపాతిలోమ్యేన జాతానాం మధ్యేకే
 హంచిత స్పృశ్యత్వం కేహంచితశూద్ర సమత్వంచోచ్యతే
 యేహంచాస్పృశ్యత్వం తేఽస్పృశ్యా ఇత్యుచ్యంతే।
 తేభ్యోఽస్పృశ్యభ్య ఇతరేభిన్నాః పృథిలోమ జాఃశూద్ర
 సమాపవేతి శిష్టసమ్మతిః॥

౧౩ అస్పృశ్యాస్తు పంచమాః పాపిష్టాః—

అస్పృశ్యానాహ— అస్పృశ్యాస్త్వీతి పృథిలోమజా
 నాం మధ్యేత్యేకాస్తరేణోత్పన్నాః స్పృశ్యాదియోగ్యాః। సతు
 ద్వ్యస్తరే వ్రాతిలోమ్యేనోత్పన్నాః। అతస్తేహ్యస్పృశ్యాఇతిపాపి
 స్థాఇతివ్యోచ్యంతే। పాపిష్టా అత్యంతవర్జసియా ఇత్యర్థః॥ తేఽ
 స్పృశ్యాః పంచమాఇతిన్యపశ్రియంతే। ద్విజద్విజసమ శూద్ర
 శూద్రసమగణనాపేక్షయా। సతుబ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య
 శూద్రాపేక్షగౌతి సంప్రదాయః। అనులోమపృథిలోమ జాత

యః సంకీర్ణజాతయ ఇత్యుచ్యుతే । తేషాంత్వశ్వతర వన్మాతా
 పితృ జాతివ్యతిరిక్త జాత్యన్తరత్వా న్న వర్ణాత్వమ్ ॥ వర్ణా
 న్తు చత్వారసాః సతుపంచమోవర్ణః శ్రూయతే స్మర్యతేచ
 సృష్ట్యసంభూతః । తథాచోక్తం మనునా—“బ్రాహ్మణః క్షత్రి
 యోవైశ్య శ్రూయోవర్ణా ద్విజాతయః । చతుర్థ సకజాతిస్తు
 శూద్రో నాస్తితు పశ్చమ” ఇతి ॥ గవాశ్వాదివదనయవసంనివేశ
 స్య బ్రాహ్మణాది జాత్యభివ్యంజకాభావాదే తద్రూపాహ్మణాది
 లక్షణముక్తమ్ । అతోఽన్యపత్నీజనితానాం స బ్రాహ్మణాది
 జాతిత్వమ్ ॥

౧౪ వర్ణాన్తరగమన ముత్కర్షాప తర్షాభ్యాం సప్తమే
 పశ్చమేవాయుగ ఇత్యాచార్యాః ॥ -

బ్రాహ్మణా దిషువర్ణేషుచతుర్వపి సమాసజాతీయా
 సు యథాశాస్త్రం పరిణాతాస్వక్షతయోనిషు బ్రాహ్మణాన
 బ్రాహ్మణ్యాం క్షత్రియేణ క్షత్రియాయా మిత్యనుక్రమేణ
 యే జాతాస్తే మాతాపిత్రోర్జాత్యాయుక్తా ఏవేత్యుక్త
 లక్షణవ్యతిరేకేణాపి బ్రాహ్మణ్యాది దర్శయితుమాహ—వర్ణా
 న్తరగమనమితి మన్యంత ఇతివాక్యశేషః । తేషామేవానులోమ
 జాతానాముత్కర్షేణ పితృద్వారా సప్తమేయగే జన్మనిపశ్చ
 షేవోత్కృష్టవర్ణాన్తర ప్రాస్తిర్భవతీతి వేదాచార్యా మన్యంత
 ఇత్యభిప్రాయః । తథా మాతృద్వారాపకృష్టవర్ణాన్తర ప్రాస్తి
 రితి తథాచోక్తం —“జాత్యుత్కర్షో యుగేజ్జేయః సప్తమే

పశ్చిమేఽపివా| వ్యత్యయేకర్మణాం నామ్యంపూర్వవచ్ఛాధరో
త్రరమితి॥

౧౫ వర్ణాశ్రమేతరాణాం ధర్మా హ్యర్థ్యావర్తధర్మా
ఆర్థ్యావర్తధర్మాః-

—ఆర్థ్యావర్తధర్మాణాం సామాన్యస్వరూపమాహ—
వర్ణాశ్రమేతరాణామితి| వర్ణాః బ్రాహ్మణాదయః| ఆశ్రమాః
బ్రహ్మచారి పృథ్వితయః| ఇతరేఽనులోమ ప్రతిలోమజా
తాః| ఇతరశబ్దశ్య— “ద్వన్ద్వేచ” ఇతి సర్వనామ సంజ్ఞాప్రతి
షేధః| అత్రచ ధర్మశబ్దః షడ్విధస్మార్తధర్మవిషయః| తద్యథా—
వర్ణధర్మః॥ ఆశ్రమధర్మః| వర్ణాశ్రమధర్మః| గుణధర్మః|
నిమిత్తధర్మః| సాధారణధర్మః| ఇతి “వర్ణాశ్రమేతరాణాం సంబ
ధ్ధా ఏవ ధర్మాహ్యర్థ్యావర్తధర్మాః| ఆర్థ్యావర్తఏవ వర్ణాశ్రమే
తరాణా ముత్పత్తిలయస్థాన మతస్తేషాం ధర్మాఏవ తద్దేశీయ
ధర్మా ఇతి| ద్వీరుక్తిర్నిర్ధారణార్థాఽధ్యాయ పరిసమాప్తిద్యోత
నార్థాచ॥

ద్వితీయోధ్యాయః

౧౬ వేదోధర్మమూలమ్ —

వేదఇతి॥ కర్మజన్యోభ్యుదయ నిశ్చేయ సహేతుర పూ
ర్వాభ్యో మనోవృత్తిఃధర్మః॥ తస్యమూలంప్రమాణం॥ వేదోమం
త్రో బ్రాహ్మణాత్మకః॥ జాతావేకవచనంచత్వారోవేదాః—
ఋగ్యజుస్సామాధర్వాత్మకాస్త ఏవ ధర్మే ప్రమాణమ్॥ నయో
ఽపిత్యక్షం॥ నానుమానం నశాక్యాద్యాగమః॥ ధర్మగ్రహణ
ముపలక్షణ మధర్మస్వాపి॥ ప్రతిషేధాత్మకోవేద ఏవమూల
మధర్మస్య॥ తంత్రేణోచ్ఛరిత మిదంసూత్రం ధర్మాధర్మమూ
లంహి వేదఇత్యర్థ వివక్షయా—

౧౭ స్మృతిశీలేచతద్విదామ్ —

యత్రప్రత్యక్షో వేదో మూలభూతోనోపపద్యతే తత్ర
కథమితిచేదుచ్యతే— స్మృతీతి తద్విదాం వేదవిదాం మన్వాదీ
నాం యాస్మృతిః తత్ప్రణీతం ధర్మశాస్త్రం యచ్చతేషాం శీల
మనుష్ఠానం తేస్మృతిశీలే అస్మదాదీనాం ప్రమాణమేవ॥

౧౮ సాధూనామాచారశ్చ—

సాధూనాం ధార్మికాణాం ఆచారః అనుష్ఠానం॥ అనుక్త
సముచ్చయార్థశ్చశబ్దః తేనాత్మతుష్టిరపి ప్రమాణమితి సూచి

తంభవతి తదాహగగః— “నై కల్పికే ఆత్మశుద్ధిః పరిమా
ణమ్” ఇతి॥

౧౯ తుల్యబలవిరోధేవికల్పః—

యత్ర ద్వే విరుద్ధే తుల్యబలే పరిమాణే ఉపనిసతతః
తత్ర కింకర్తవ్యమిత్యాహ— తుల్యేతి॥ తుల్యప్రమాణప్రాప్తి
యోరర్థయోర్వికల్పః॥ తద్వేదం వేత్యన్యతరస్వీకారః న సముచ్చ
యోఽసంభవాత్॥

౨౦ ద్విజానాం మన్త్రితఃక్రియాః నిషేకాద్యాః శ్మశా
నాంతః—

బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యద్విజాః॥ ద్విజ్ఞాయస్త ఇతి
ద్విజాః॥ తేషాం ద్విజానాం నచూద్రస్యైకజాతేః॥ నిషేకాద్యాః
నిషేకో గర్భాధానమాద్యో యాసాంతా స్తథోక్తాః॥ శ్మశానం
పితృవనంత తస్యంబుద్ధికర్మ అస్తే యాసాంతాః క్రియాః మన్తైర్గర్భ
వంతి గర్భాధానాదిరన్త్యేష్టిపర్యంతాః క్రియాకలాపాః మంత్రైర్భవ
న్తి త్యర్థః॥

౨౧ గర్భాధానమృతౌ—

గర్భాధాన మనుగతార్థం కర్మనామధేయం॥ ఏవం వక్ష్య
మానాన్యపి॥ తద్గర్భాధానమృతౌ ఋతుకాలేవక్ష్యమాణకాలే॥

౧౨ స్యద్దనాత్పురాపుంసవనమ్—

పుంసవనాఖ్యంకర్మ గర్భచలనాత్పూర్వమ్॥

౧౩ షష్ఠేఽష్టమేవామాసిసీమంత్రః—

సీమంత్రః సీమంత్రోన్నయనమ్॥

౧౪ ఏతేజాతకర్మ—

ఏతేజితే ఆగతేగభాకోశా జ్ఞాతే కూమారేజాతకర్మ॥

౧౫ అహన్యేకాదశేనామ—

ఏకాదశేఽహనినామకరణమ్॥

౧౬ చతుర్థేమాసినిష్క్రమః—

నిష్క్రమః నిష్క్రమణలక్షణం సూర్యావేక్షణంకర్మ॥

౧౭ షష్ఠేమాస్యన్నప్రాశనమష్టమేవా—

వికల్పః స్వైచ్ఛికః॥

౧౮ ప్రథమేద్దే తృతీయేవా చూడాకర్మ—

చూడాకర్మచూడాకరణం ప్రథమేవద్దే తృతీయేవా కర్మ
ధర్మానుసారేణాయం వ్యవస్థితవికల్పః॥

౨౯ పఞ్చమేహ్యక్షరాభ్యాసః—

పంచమేవహ్యక్షరగ్రహణమ్॥

౩౦ అమన్త్రికాత్వియమావృదశేషతః స్త్రీణామ్—

ఇయమావృదయం జాతకర్మాదిక్రియా కలాపః సమగ్ర
ఉక్తః కాలక్రమేణ శరీరసంస్కారార్థం స్త్రీణామప్యమస్త్ర
కఃకార్యః! తుశబ్దోవై లక్షణ్యద్యోతనార్థః॥

౩౧ వివాహస్తు సమన్త్రికస్సమన్త్రికః—

తుశబ్దః పూర్వోక్తకర్మ వై లక్షణ్యద్యోతనార్థకః॥ వివా
హ విధిచేవస్త్రీణాం సమస్త్రీకః సంస్కారః ఉపనయనాభ్యో
మన్వాదిభిఃస్మృతః! పతిసేవై వ గురుకులేవాసో వేదాధ్యయన
రూపః! గృహకృత్యమేవసమిద్ధోమరూపోఽగ్నిపరిచర్యా! తస్మా
ద్వివాహో దేరుపనయనస్థానే విధానాదుపనయనాదేర్నివృత్తిరితి॥
సమస్త్రీకఇతి ద్విరుక్తిరధ్యాయ పరిసమాప్తిద్యోతకః.

తృతీయోధ్యాయః

౩౨ ఉపనయనం బ్రాహ్మణస్యాష్టమే—

ఇదానీం ధర్మాన్వక్ష్యే న్నుపనయన పూర్వ
ముపనయనంతావదాహ— ఉపనయనమితి॥ బ్రా
ణంతు— బ్రాహ్మణస్యసత ఏవోపనయనం సతు
సంస్కారజన్యం బ్రాహ్మణత్వమితి జ్ఞాపనార్థమ్॥ బ్ర
ష్టమం వర్షంముఖ్య ముపనయనకాలః॥ కార్యమిత్యథ

౩౩ నవమే పంచమేవా కామ్యమ్—

కామనిమిత్తం కామ్యమ్॥ తద్యథాకామ్యం
మేవాభవతి। “నవమేతేజస్కామస్య” “పంచమేబ
మస్య” ఇతిస్మర్యమాణత్వాత్॥

౩౪ గర్భాది సంఖ్యావర్షాణామ్—

వర్షాణాంసంఖ్యాగర్భాది రేవ భవతి నజనన

౩౫ తద్వీతీయంజన్మ—

తదుపనయనం ద్వీతీయంజన్మ। అత్రాస్య
త్రీ పితౄణామచార్యః తే నద్వీజన్మత్వసిద్ధిః॥

౩౬ తద్యస్మాత్ప్రతిచార్యః—

తదుపనయనం పితురభావే యస్మాత్పురుషాద్భవతిస
ఆచార్యః॥

౩౭ వేదానువచనాచ్చ—

నతుకేసలాదుపనయనాత్ కస్మాత్స్థితి? వేదానువచ
నాచ్ఛేతి— అను వచన మధ్యాపనం॥

౩౮ ఏకాదశద్వాదశయోః క్షత్రియ వై శ్యయోః—

నిత్యో యమనయోఃకల్పః॥ కామ్యస్తు మనునై వదశి-
తః— స్తో॥ రాజ్ఞోబలార్థినః వంశేవై శ్యస్యార్థార్థినోఽష్టమే”
ఇతి॥

౩౯ ఆషోడశాద్రాహణస్యాపతితా గాయత్రీ—

అథాపత్కల్పనాహ— ఆషోడశాదితి అభివిధావాజ్
ఆషోడశాద్వర్షా ద్రాహణస్య గాయత్రీ అపతితా అప్రచ్యు-
తా గాయత్రీశబ్దేన తదుపదేశనిమిత్త ముపనయనముపలక్ష్యతే॥
తదుపనయనస్యకాల ఇత్యర్థః॥

౪౦ ద్వావింశతే రాజన్యస్య ద్వ్యధికాయావై శ్యస్య—

ఉభయత్రాప్యాజనువర్తతే— ఆద్వావింశాద్వర్షాదా-
జన్యస్యా చతుర్వింశా ద్వైశ్యస్యాపతితా గాయత్రీతి॥

౪౧ వై వాహికో విధిరేవోపనయనం స్త్రీణామ్—

ద్విజస్త్రీణాంతు వివాహ విధిరేవోపనయనం సత్వస్యః॥
అత ఉపనయనా దేర్నివృత్తిః॥

౪౨ గురౌవాసః పతిసేవా—

స్త్రీణాం పతిసేవై వాచార్యాధీనత్వం॥

౪౩ గృహార్థోఽగ్నిపరిక్రియాఽగ్నిపరిక్రియా—

గృహకృత్యమేవ సాయంప్రాతః సమిద్ధోమరూపోఽగ్ని
పరిచర్యా అతోఽగ్నిస్థనభైక్షచర్యా దేర్వటు కథర్మస్యనివృ
త్తిః॥
ద్విరుక్తిరుక్తార్థైవ॥—

చతుర్థోధ్యాయః

౪౪ బ్రహ్మచార్యాచార్యాధీనః—

స్వాదిత్యధ్యాహరః| బ్రహ్మణి వేదేచరతీతి బ్రహ్మచారిః| ఆచార్యాజ్ఞానువర్త్యాచార్యాధీనః|| ఆచార్యాజ్ఞానువర్తీసన్వేదాధ్యయనం కృతోపనయనః కుర్యాదిత్యర్థః||- బ్రహ్మచారి జితేంద్రియః స్వాదిత్యపిచస్మర్యతే||

౪౫ ఉపనయనాదిర్నియమః—

అగ్నిష్ఠనాదిర్యోని యమోవక్ష్యతే సఉపనయనాదిరేవ||

౪౬ అగ్నిష్ఠనభేక్షచరణే—

అగ్నిష్ఠనం సమిద్ధోమః| భిక్షాణాం సమూహోభేక్షం తదర్థం ప్రతిగృహంచరణం భేక్షచరణం| తేప్రత్యహంకర్తవ్యే|| “అగ్ని కార్యంతతఃకుర్యాత్సంధ్యయో రుభయోరపీ”తిస్మరణాత్| ద్వయోఃసంధ్యయోరగ్ని కార్యం సమిద్ధోమం స్వగృహోక్త విధినాకుర్యాత్|| ఆపస్తంబస్తు— “సాయమేవాగ్ని పూజేత్యేకే” ఇతి||

౪౭ సత్యవచనమ్—

ఉపనీతేనసత్యమేవవక్తవ్యమ్||

౪౮ అపాముపస్పృశణమ్—

అపాముపస్పృశణ ముదకోపస్పృశణమ్| అర్థాత్నాన్న
మితి| ఏతదప్యవసీతే నాహరహః కర్తవ్యమ్||

౪౯ బహిఃసంధ్యత్వమ్—

సాయంప్రాతద్వేసంధ్యే యస్య గ్రామాద్బహిర్భవతః
స బహిఃసంధ్యః తస్య భావః బహిఃసంధ్యత్వమ్| గ్రామాద్బ
హిరేవ సంధ్యోపాసనం కర్తవ్యమితి యావత్||

౫౦ తిష్ఠేత్పూర్వ మాసీతోత్తరాం సజ్యోతిష్యాజ్యోతిషో
దశకనాద్వాగ్యతః-

తత్కదా కథంచేత్యాహ— తిష్ఠేదితి| ప్రాతసంధ్యాం
తిష్ఠేత్ సాయంసంధ్యామాసీత| అత్యంత సంయోగే ద్వితీయా|
స్థానాసనయో రుపక్రమోపసంహారౌ కథయతి— సజ్యోతిషి
కాలే సమారభ్య జ్యోతిషః దశకనాత్ ప్రాతఃనక్షత్రజ్యోతి
రారభ్య ఆసూర్య జ్యోతిర్దశకనాత్సాయ మాదిత్య జ్యోతిరా
రభ్య ఆనక్షత్రజ్యోతి ర్దశకనాదితి| తావత్తం కాలఃవాగ్యతః
స్యాత్|| సంధ్యా ముపాసీతేత్యర్థః|| తదుక్తమ్—

౫౧ నాదిత్యమీక్షేత-

సంధ్యా ముపాసీతేత్యర్థః

౫౨ అధశ్యయ్యాసనీ పూర్వోత్థాయా జఘన్యసంవేళీ -

అస్యార్థో మానవేష్వప్తః— శ్లో॥ “నీచంశయ్యాసనం
చాస్య నిత్యం స్యాద్దురుసన్నిధౌ ఉత్తిష్ఠేత్ప్రథమంచాస్య చర
మం ఘైవ సంవిశేదతి”—

౫౩ వాగ్బాహూదరసంయతః—

వాక్సంయమః బహుప్రలాప విరహాః! బాహుసంయమః
లోష్ఠమర్దనాద్యభావః! ఉదరసంయమః మితభోజనప్రభృతి॥

౫౪ శయ్యాసనస్థానాని వివాహాయ ప్రతిశ్రవణమ్—

గురావాఙ్మావయతి సతిప్రతిశ్రీనణం ప్రతివచనం కుర్వత్
శయ్యాసనస్థానాని వివాహాయ అభిగచ్ఛన్ముర్యాత్ ॥

౫౫ అధఃస్థానానతిర్మగ్నాత పేచాయాం గురుదశనే
చోత్తిష్ఠేత్—

యదాగురుర్నీచైః స్థానమాసనంచాధితిషతి స్వయము
చైః స్థానానసంస్థః తదా గురుందృష్ట్యవ్తిష్ఠేత్ । తిర్యగ్వాత
పేచాయాం మూత్రపురిషోత్సర్గాదాచ గురుందృష్ట్యవ్తిష్ఠేత్ ।
చకారః సముచ్చయార్థః ॥

౫౬ గచ్ఛంతమనుగచ్ఛేత్—

గచ్ఛంతం గురుంశిష్యః అనువ్రజేదనుగచ్ఛేదిత్యర్థః ॥

౨౭ పాణినా సవ్యమువసంగృహ్యనంగుష్ఠ మధీహిభో ।
ఇత్యామన్త్రయే ధురుమ్—

గురూపసదనే, పాణినా స్వేన దక్షిణేన సవ్యమితి విశేష
గ్రహణాద్దక్షిణేనేతి గమ్యతే । గురోస్సవ్యం పాదమనంగుష్ఠమం
గుష్ఠవజం గృహీత్వా అధీహిభో ఇతి గురుమామన్త్రయేత్ ॥

౨౮ పాశ్చాత్యేష్వాసనంచ—

ప్రాగగ్రేషుదర్శ్యేష్వాసనం । చకారాత్కర్తవ్యమితి శేషః ॥

౨౯ అనుజ్ఞాత ఉపవిశేత్ప్రాజ్ఞుభో దక్షిణతశ్చిష్యఉద
జ్ఞుభోవా—

అనుజ్ఞాత ఆచార్యేణానుజ్ఞాతః తద్దక్షిణతః ప్రాజ్ఞుభో
వోపవిశేత్ । కార్యానుగుణోవికల్పః ॥

౩౦ ఆహూతోఽధ్యాయా—

గురుణాఽఽహూతస్సన్నధీయాత । సతుస్వయంచోద
యేదితి॥

౩౧ యుక్తఃప్రియహితయోః—

ఆచార్యస్య యంత్రీయం హితంచతత్రముక్తస్తత్పర
స్యాత్ । ప్రియం తత్కాలప్రీతికరం । హితంకాలాచరే ప్రియ
కరమిత్యర్థః ॥

౬౨ భైక్ష్యచరణమభిశస్తపరితవజఃమ్ —

అగ్నిస్థనభైక్షచరణ ఇత్యుక్తమ్ । తత్రాగ్నిస్థనం ప్రతి
గృహ్యం వ్యవస్థితత్వాత్ । సాధారణభైక్ష్యచరణే విధిమా
హ — అభిశస్తాస్పృతాంశ్చవజః యిత్యావభైక్ష్యంచరితవ్యమ్ ।
అభిశస్తా ఉపపాతకీః బహిష్కృతాశ్చ ॥

౬౩ ఆదిమధ్యాన్తేషు భవచ్ఛబ్దః ప్రయోజ్యోవర్ణానుక్ర
మేణ —

భిక్షాందేహితి పదద్వయస్య ఆదిమధ్యాన్తేషువర్ణక్రమే
ణ బ్రాహ్మణాదివర్ణక్రమేణ భవచ్ఛబ్దః ప్రీతింగః సంబుద్ధ్యంతః
ప్రయోక్తవ్యః । తథాహి — బ్రాహ్మణః భవతిభిక్షాందేహితి ।
క్షత్రియో భిక్షాంభవతిదేహితి । నైశ్యః భిక్షాందేహిభవ
తితి ॥

౬౪ నివేద్యగురువేదనుజ్ఞాతోభుంజీత —

ఇదమాసీతం భైక్షమితిగురువేనివేద్య తదనుజ్ఞాతోభుం
జీత ॥

౬౫ వజ్రయేన్తథుమాంస గంధమాల్య దివాస్వప్నాంజ
నాభ్యంజన యానోపానచ్ఛత్ర కామక్రోధలోభ మోహవా
దహదన స్నాన హర్షనృత్య గీతపరివాద మదభయాని॥

మధ్య దీనివర్జయేత్ | మధుమాక్షికమ్ | మాంసమ్
 మృగాదేః | గంధశ్చందనాదిః | మాంసాని పుష్పాణి దివాస్వప్నాది
 వానిదాగ్ | అంజనమగ్న్ః | అభ్యజనం తైలాభ్యంగః | యానంశ
 కటాది | ఉపానచ్ఛతే | ప్రిసిద్ధే | కామః | స్త్రీనంగః | క్రోధః కోపః |
 లోభో ద్రవ్యాభిలాషః | మోహో వివేకశూన్యతా | వాదో బహు
 బల్బః | వాదనం వీణాదీనామ్ | స్నానం సుఖార్థముష్ణోదకాదినా
 కంఠా దధఃప్రక్షాళనమ్ | హస్తోభిమతలాభా చ్ఛిత్తోద్యోకః |
 నృత్యగీతే ప్రిసిద్ధే | భయం భయహేతుః | పరినాదః పరదోష
 కథనమ్ | మదంహస్తేషిదృష్టవ్యమ్ ||

౬౬ ద్యూతం హీనసే వామదత్తాదానం హింసాం-

ద్యూతా దీనివర్జయేదిత్యన్వయః | ద్యూతం ప్రిసిద్ధం |
 హీనసేవా మహోజాతిప్రభృతేః || అదత్తాదానం కేనాప్యదత్త సో
 తస్మష్టన్యాప్య స్యామి కస్యాదానమ్ స్వీకరణమ్ | హింసాప్రాణి
 నాంపీడా ||

౬౭ ద్వాదశవర్షాణి బ్రహ్మచర్యంచరేత్ —

కీయంతం కాలమేవ గురుకులేవస్తవ్య ఇత్యతలహ—
 ద్వాదశేతి ||

౬౮ గృహణాంతంవా—

యావతా కాలేనై కో వేదోద్వోవాగ్గ్రహీతుం శక్తస్తా
 వస్తం కాలమిత్యభిప్రాయః ||

౬౯ విద్యానై గురురర్థేన నిమన్త్యః—

విద్యాసమాప్తే విద్యా నిష్క్రియాం గురురర్థేన ప్రయో
జనేన నిమన్త్యః ప్రప్తవ్యః గురో ఇదంధన మాహరాణీతి॥

౭౦ కృత్వాఽనుజ్ఞాతస్యవాస్నానం—

తతఃకృత్వా ఆహారేత్యాచార్యోక్తంకృత్వా గురుణా
నుజ్ఞాతస్యైవ/ స్నానం నామాత్ర సమావర్తనంవిధీ యత ఇతి
శేషః॥ వా శబ్దేన అకృత్వాఽపి గురుణా నుజ్ఞాతస్య స్నానం
విధీయత ఇత్యర్థోఽవగమ్యతే॥ అత్రస్నానస్య గుర్వనుజ్ఞాయా
ఆవశ్యకతాసూచ్యతే॥

౭౧ గురూణామాచార్యః శ్రేష్ఠఃశ్రేష్ఠః—

గురూణాం పితృదీనాంమధ్యే ఉక్తలక్షణ ఏవాచార్యః
శ్రేష్ఠః' సహి విద్యాతస్తంజనయతి॥ తచ్ఛ్రేష్ఠంజన్మ॥ తేనానేక
గురుసమవాయే సవవ ప్రథమః పూజ్య ఇతివదన్తిశిష్యాః॥
ద్విరుక్తిరాదరాధ్యాపకధ్యాయ పరిసమాప్త్యర్థాచ॥

పఞ్చమోధ్యాయః

౭౨ తస్యాశ్రమ వికల్పమేకేనమామనన్తి—

తస్యైవ మధీత వేదస్య బ్రహ్మచారిణో పక్ష్యమాణా
శ్చత్వార ఆశ్రమా వికల్పిత ఇత్యేక ఆచార్యాస్సమామనన్తి।
అన్యేతు సముచ్చీయన్త ఇతి॥

౭౩ బ్రహ్మచరీ గృహస్థోభిక్షుర్వైఖానసః—

కేపునన్త ఆశ్రమా ఇత్యతఆహ— బ్రహ్మచరీతి।
యద్యప్యసౌ పూర్వమపి బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ఉక్తః తథాపిప్ర
పిత్సిత నైస్థిక బ్రహ్మచర్యమత్ర వివక్షితమ్॥ భిక్షుఃసన్యాసీపరి
వ్రాజకః। నైఖానావాసప్రస్థః॥ స్మృతిషు నైఖానస్యత్పతీ
యత్ప్ర వగమ్యతే ఇహతుక్రతుభేదః కలివర్జ్య సూచనాగ్ధ
మిత్య వగమ్యతే॥

౭౪ తేషాంగృహస్థో యోనిరప్రజనత్వా దితరేషామ్—

తేషాంచతుర్వ్యక్త ప్యాశ్రమేషు వర్తమానానాం గృహ
స్థోయోని రుత్పత్తిస్థానం ప్రజానాం। గ్రహస్థీనోత్పాదితాశ్చతు
ర్వైశ్రమేష్వధిక్రియన్తే। ఇతరేషాంతయాణాం గృహస్థాశ్రమ
వృత్తికస్థానా మప్రజనత్వా త్రప్రజోత్పాద నవ్యనిషిద్ధత్వాత్॥

౧౫ తత్రోక్తం బ్రహ్మచారిణః—

తత్ర తేషాం మధ్యే బ్రహ్మచారిణః వైస్థిక బ్రహ్మచారిణః యదుపకుర్వాణసోపనయనాది ర్నియమిత్యా రభ్యోక్తం తదేవాస్యాపీత్యుక్తం భవతి॥

౧౬ ఆచార్యాధీనత్వమానన్—

తత్రాపి విశేషః— ఆచార్యేతి । ఆ అన్తమాన్తం ఆదే హపాతమాచార్యకుల ఏవతచ్ఛుశ్రావయావచ్ఛేత॥

౧౭ గురోఃకర్మశేషేణజపేత్—

ఆచార్యేప్రకృతో గురుశబ్దః పిత్రోరపి గృహణార్హః । తతశ్చాచార్యం పితరౌచ శుశ్రావమాణస్తద్వ్యతిరిక్తే కాలే జపేత్ వేదమధీయాత్॥ “మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ, ఆచార్యదేవోభవ” ఇతి శ్రూయమాణత్వాత్ పితృమాత్రాచార్యా స్సదా సేవ్యాః॥

౧౮ ఉత్తరేషాంచైతదవిరోధి—

ఉత్తరేషామప్యాశ్రమాణా మస్మిన్వృత్తే యదవిరోధి యదవిరుద్ధం విద్యతే తత్సమానం యథాద్యుతాది పరివజన్తమ్ । తదత్యంతం గ్రాహ్యమేవ॥

౬౯ అనిచయోభిక్షుః—

బహువక్తవ్యత్వాత్త్రమ ప్రాప్తమపిగృహస్థ ముల్లం
ఘృభిక్షోర్ధర్మానాహ— అనిచయఇతి । నిచయోద్రవ్యసంగృ
హః తద్రహితఃస్యాద్భిక్షుః పరివ్రాజకస్తురీయాశ్రమస్థః॥

౭౦ ఊర్ధ్వరేతాః—

ఉత్తరేషాంచైతదవిరోధీతి సూత్రేణైవ జితేంద్రియత్వే
సిద్ధేఽపిపునరూర్ధ్వరేతా ఇతిరేతసస్త్రోతో భక్తో యథానస్యాత్త
థాప్రయతేత్యేవమర్థమ్॥

౭౧ ధృవశీలోవర్షాసు—

వర్షాశబ్దో నిత్యబహువచనాంతః । వర్షాసుచతుర్దుమాసే
షుధృవశీలసన్న్యదేకత్రతిష్ఠేదిత్యర్థః॥

౭౨ భిక్షోర్థిగ్రామమియాత్—

పాప్తేనిమిత్రేభిక్షోర్థం తత్కాలపవ గ్రామమియాత్ప్ర
విశేత్ । శిష్యకాలం దేవాలయాదానివసేత్॥

౭౩ నివృత్తాశీః—

నివృత్తాః నిర్గతాః ఆశీఃఇదంమేస్యాదిదం మేస్యాదితికా

మనావిశేషాః యస్యసః నివృత్తాశీః నిష్కామః భూయాదిత్య
ర్థః॥

౧౪ వాక్చక్షుఃకర్మసంయమః—

వాక్సంఘమోమకానం, చక్షుఃసంయమఃపాదవిక్షేపాద
న్యత్రచక్షురప్రవర్తనం । దృష్టిచాంచల్య రాహిత్యంచ । కర్మ
సంయమః భిక్షోశ్చోచిత కర్మానతిక్రమః॥ కార్య ఇతిశేషః॥

౧౫ కౌపీనాచ్ఛాదనార్థోవాసోబిభృయాత్—

కౌపీన మితిగుహ్య ప్రదేశస్యనామ తదాచ్ఛాద్యతేయా
వతాతావ దేవవాసో బిభృయాత్॥

౧౬ సమోభూతే ఘ హింసానుగ్రహయోః—

హింసాయామనుగ్రహేచ భూతేషుసమః యోహింస
యోవానుగృహ్యతి తత్రతత్ర నిర్వికారస్సాదిత్యర్థః॥

౧౭ అనారంభీ—

ఐహికం పారత్రికంవానకం చిదారంభంకుర్యాత్ । తథా
చోక్తం— “అనీహోఽనముత్రశ్చరేదితి”

౧౮ వైఖానసోవనేమూల ఫలాశీ తపశ్శీలః—

ఇదానీం వైఖానసస్యధర్మమాహ— వైఖానసఇతి

వైఖానసో వానప్రస్థః వనేవసన్ములూని ఫలానిచాశ్నీయా
 న్నపునరోదనం తపఃకాయ పరిశోషణమ్ కృచ్ఛ్రచాన్ద్రాయ
 నాది॥ తతశ్చమూల ఫలాన్యపిస్వల్పాన్యేవాశ్నీయాదితి విశ్లే
 యమ్ ॥

౮౯ దేవపితృమనుష్య భూతర్షిపూజకః—

వన్యైరేవ ఫలమూలైరహరహః సంచమహాయజ్ఞా
 న్కుర్యాదిత్యర్థః॥

౯౦ ఏవంవృత్తో బ్రహ్మలోక మవాప్నోతి జితేంద్రియో
 జితేంద్రియః—

స్పష్ట సూత్రార్థః॥ జితేంద్రియత్వంతు మనునాదశై
 తమ్— శ్లో॥ “శ్రుత్వాస్మృత్వాచ దృష్ట్యాచ భుక్త్వాఘ్నా
 త్వాపి యోనరః! నహృష్యతి గ్లాయతివాస విజ్ఞేయో జితేంద్రి
 య” ఇతి॥

ద్విరుక్తిరధ్యాయ పరిసమాప్తి ద్యోతనార్థా॥

పష్టోధ్యాయః

౯౧ గృహస్థఃసదృశీంభార్యాంవిన్దేతాఽనన్యపూర్వాయవీ
యసీమ్—

అథగృహస్థధర్మా ఉచ్యంతే— గృహస్థేతి గృహస్థఇతి
భావిసంజ్ఞాన్యపదేశః । జాత్యాకులేనచసదృశీం అన్యస్మై వా
చాప్యదత్తాం అవరవయసీ మేమ విధాం భార్యాం విందేతోద్వ
హేత్ ॥

౯౨ అసమానప్రివరై ర్వివాహః—

అసమానప్రివరైః సమానఏకఃప్రవరో యేషాంతైస్స
హానవివాహః । ప్రవరప్రిపంచస్తావస్తంబీ యేద్రష్టవ్యః॥

౯౩ ఊర్ధ్వం సప్తమాత్పితృభ్యోబీజి నశ్చమాతృ బన్ధుభ్యః
పశ్చమాత్ —

పితరమారభ్య తద్బన్ధువర్గేగణ్యమానే సప్తమాచ్ఛిరస
ఊర్ధ్వంజాతాముద్వహేత్ । మారతరమారభ్య తద్బన్ధువర్గేగణ్య
మానేపశ్చ మాచ్ఛిరస ఊర్ధ్వంజాతాముద్వహేత్ బీజినశ్చ
సప్తమా దూర్ధ్వమితిచకారాత్సిధ్యతి॥

౯౪ అస్వతంత్రాధర్మస్త్రీ-

శ్రౌతేగాహ్యేచధర్మే స్త్రీభర్తు రేవానుష్ఠాన మనుప్రవి
శతి । ప్రతోపవాసాదిభిరపినాస్తరేణ భర్తురనుజ్ఞాం స్వాతంత్రే
ణాధీక్రియతే । తథాచోక్తంమనునా— శ్లో॥ బాల్యే పితుర్వశే
త్తిషే త్పాణిగాహస్య యశావనే । పుత్రస్యస్థావిరే భావేనస్త్రీ
స్వాతంత్ర్య మ్హతి॥ బాలయాయవత్యావా వృద్ధయావాపి
యోసితా । సస్వాత స్త్ర్యేణకర్తవ్యంకార్యం కించిద్ధృషేష్వపీతి॥

౯౫ విద్యాచారిత్రుడు శీలసంపన్నయ దద్యాదాచ్ఛాద్యా
లంకృతామ్-

విద్యావేదవిద్యేత్యర్థః । చారిత్రం చోదితకర్మానుష్ఠా
నమ్ । బంధవోజ్ఞాతయశ్చ మాతులాదయశ్చ । శీలంవిహితేషు
శ్రద్ధా ఏతై ర్గుణైఃసంపన్నయవస్త్రయగలేనాచ్ఛాద్య యథా
విభవమలంకృతాం కన్యాందద్యాత్ ॥

౯౬ ప్రదానంప్రాగృతోః-

ఋతుదశానాత్ప్రాగేవదేయాకన్యా॥

౯౭ అప్రయచ్ఛన్దోషీ-

తస్మిన్కాలేఽప్రయచ్ఛన్ప్రతాదిః దోషవాన్భవతి ।

తథాచోక్తం— శ్లో॥ పితాపితామహో భ్రాతాసకుల్యో జననీ
తథా । కన్యాప్రదః పూర్వనాశే ప్రకృతిస్థఃపరఃపరః । అప్రియ
చ్ఛసమాప్నోతి భూణహత్యామృతావృతౌ॥ ఇతి॥

౯౮ త్రీన్కుమార్యృచూనతీత్య స్వయంయుజ్యే తానిం
దితేనోర్స్వజ్యపిత్రానలంకారాన్—

యదికన్యాం పితౌదిర్న దద్యాత్తతః తీస్సృతూనతీత్య
స్వయమేవానిందితేన కులవిద్యా శీలాదియుక్తేన భర్త్రాయుజ్యేత
పిత్ర్యాదీన్నితృ కులాయాతానలంకారానుత్సృజ్య॥ తథాహి
మనుః— శ్లో॥ తీణివర్హణ్యదీక్షే తకుమా ర్యృతుమతీ సతీ ।
ఊర్ధ్వంతుకాలాదేతస్మా ద్విదేత సదృశం పతిమ్॥ ఇతి॥

౯౯ వార్చక్షుఃకర్మసంయతా—

యావద్ధ సంభాషిణీ వాక్సంయతా । ప్రేక్షకాదీనామ
ప్రేక్షణీచక్షుఃసంయతా । స్వకుటుంబార్థం యత్కర్మతద్వ్యతిరిక్తా
నాం కర్మణామ కర్త్రీకర్మసంయతా । ఏవంభూతాస్యాత్॥

౧౦౦ నాతిచరేద్భర్తారంభర్తారం-

భర్తారం నాతిచరే ద్భర్తరన్యం మనసాపి నచిస్తయేత్ ॥

ద్విరుక్తిరాదరాధాఽధ్యాయ పరిసమాప్తి ద్యోతనార్థాచ॥

సప్తమోధ్యాయః

౧ ఋతావు పేయాత్—

గర్భాధానకాలంప్రస్తాతి — ఋతావితీ — ఋతుః
గర్భగ్రహణకాలః తస్మిన్ను పేయా దుపగచ్ఛేద్భార్యామ్॥ఋతు
కాలమాహమనుః— శ్లో॥ ఋతుస్సాస్వభావికః స్త్రీణాం రాత్ర
యష్టాడశస్మృతాః। చతుర్భరితరై స్సార్థి మహాభిన్నద్విగర్హితైః॥
తాసామాద్యాశ్చ తస్మాన్తా నింద్యా ఏకాదశీతుమ్॥ త్రయోద
శీచ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశరాత్రయః॥ యుగ్మా సుపుత్రాజాయ
న్తే స్త్రీయోఽయుగ్మసురాత్రిషు॥ తస్మాద్యుగ్మా సుపుత్రా^{ర్}ః
సంవిశేదార్తవేస్త్రీయమ్॥ పుమాన్సంసోఽధికేశు క్రేస్త్రీ భవ
త్యధికేస్త్రీయాః। సమేఽపుమాన్సంస్త్రీయావాక్షీణోల్పచ విప
ర్యయః॥ “ఇతి”

౨ సర్వత్రవాప్రతిషిద్ధవజ్రమ్—

పరిసంఖ్యానంచ ప్రతిపాదయతి— సర్వత్రేతి సర్వేషు
వాకాలేషూపేయాదృతా వన్యతౌచ ప్రతిషిద్ధ దివగాన్వజ్ర
యిత్యా। యథాకామీభవేద్వాపి స్త్రీణాం వరమనుస్మరన్నితి॥

౩ దేవపితృ మనుష్య ధూతర్షిపూజకః—

అధిపశ్చ మహాయజ్ఞా విధీయన్తే — దేవేతి అత్రపూ
జకశబ్దో దేవాదిషుప్రత్యేక మభిసంబద్ధ్యతే। గృహస్థాః సత్త్వందే

వాదిపూజకః స్యాదిత్యర్థః॥ తత్రదేవపూజా వై శ్వేదేవసకలహో
మాద్యగ్నికార్యంచ॥ మనుష్య పూజాతిథిపూజనమ్॥ భూతపూ
జా బలిహరణమ్॥ ఋషిపూజా బ్రహ్మయజ్ఞః॥ ఇతిపర్యాయః॥
తేచాప్యగ్రేప్రతిపాద్యన్తే॥

౪ నిత్యస్వాధ్యాయః -

బ్రహ్మయజ్ఞప్రకారమాహ — నిత్యేతి॥ బహుప్రేహి
రియమ్॥ తత్రప్రకారశ్చైతే తి రీయ కేఽభిహితః॥

౫ పితృభ్యశ్చోదకదానం యథోత్సాహమన్యత్ -

పితృయజ్ఞమాహ — పితృభ్యశ్చేతి॥ పితృభ్యః నిత్య
ముదకందద్యాత్॥ అన్యద్యోజన ఫలమూలాది యథోత్సాహం
యథాశక్తి దద్యాత్॥ అత్రచకారాన్నిత్యం దేవర్షీణామపితర్వణం
కర్తవ్యమితిదశితమ్॥

౬ భార్యాదిరగ్నిర్దాయాదిర్వా -

దేవయజ్ఞస్య అగ్ని కార్య మూలత్వాత్ అగ్నిపరిగ్ర
హకాలంతావదాహ — భార్యాదిరితి॥ భార్యశబ్దేనాత్ర వివా
హోలక్ష్యతే॥ వివాహకాల మారభ్యేత్యర్థః॥ యద్వా-దాయూది
రితి యస్మిన్నహని పితృభ్యాత్రాదిభిర్దాయ విభాగః క్రియతే
తదహరారభ్యవాసాయ ముపక్రమ్యాగ్నిం పరిచరేదిత్యర్థః॥

దాయ విభాగాత్పూర్వం పితృజ్యేష్ఠ భ్రాతుర్వా కర్మణ్యుపజీవ
తోన ప్రత్యవాయః॥

౭ తస్మిన్మహోచి కర్మాణి—

తస్మిన్నేవం పరిగృహీతే గృహ్యేఽగ్నా గృహ్యణిగృ
హ్యసూతో) క్తాని కర్మాణి పునవనాదీని కర్మాణికర్తవ్యాని॥

౮ దేవపితృమనుష్యయజ్ఞాః స్వాధ్యాయశ్చ బలికర్మ—

తస్మిన్నిత్యసువర్తతే తత్రదేవ యజ్ఞస్యాగ్ని సంబంధః
ప్రసిద్ధః॥ పితృమనుష్య భూతయజ్ఞానాంతు తదర్థ మన్నమస్మిన్మ
హ్యేగ్నాపచ్యతఇతి॥

౯ స్వస్తివాచ్యభిక్షో దానమప్పూర్వం—

బలిహరణానంతరం భిక్షాదానం కర్తవ్యం స్వస్త్వస్తివతి
స్వస్తి వచనముక్త్యా భిక్షోర్హస్తే పూర్వమపోదత్వాచేతి॥

౧౦ దదాతిషుచై వంధర్యేషు—

దదాతయఃదానాని యానిదానాని ధర్మాణి నభయాది
నిమిత్తాని॥ తేషుచైవ మప్పూర్వదానమితి॥

౧౧ భోజయేత్పూర్వమతిధికుమారవ్యాధితగర్భిణీ స్వవా
సిని స్థవిరాజఃపున్యాంశ్చ -

అధగృహస్థపూర్వ భోజ్యానాహ — భోజయేదితి అతిధి
ర్వక్ష్యమాణః! కుమారాః బాలాః వ్యాధితస్సంజాతవ్యాధిః!
గర్భిణ్యః ప్రసిద్ధః! స్వవాసిన్యోదుహితరోభగిన్యశ్చ! స్థవిరాః
వృద్ధాః! జఘన్యాః పరిచారికాదయః ఏతానాత్మనఃపూర్వంభోజ
యేత్పశ్చాత్స్వయంభుంజిత! జఘన్యానాంపుధక్ష్పదత్వం తేషా
మానంతర్య సూచనార్థమ్॥

౧౨ అసమానగ్రామోతిధి రై కరాత్రికోఽధివృక్షసూర్యో
పస్థాయీ—

అతిధేరక్షణంవక్తి — అసమానేతి | అసమాన గ్రామః
అన్యగ్రామవాసీ | ఏకరాత్రికః ఏకరాత్రింవసత్త్యైకరాత్రికః
వృక్షాణాముపరి యదా సూర్యసోఽధివృక్ష సూర్యః కాలో
మధ్యాహ్నః | అథవా వృక్షాణాముపరిసూర్యరశ్మయో యదా
భవంతి సకాల అధివృక్ష సూర్యః | సాయంవా | తస్మిన్కాలే
ఉపస్థితోతిధిస్సర్వధామాన్యతిమః॥

౧౩ బ్రాహ్మణస్యానతిధిరబ్రాహ్మణః—

అబ్రాహ్మణః క్షత్రియాదిః బ్రాహ్మణస్యాతిధిర్నభవతి॥

౧౪ భోజనంతు క్షత్రిస్యోర్ధ్వం బ్రాహ్మణేభ్యః—

తత్రాపివిశేషమాహ — భోజనమితి । తస్యాబ్రాహ్మణ
స్యాతిథిపక్షే బ్రాహ్మణేషు భుక్తవత్సుప శ్చద్భోజనం
దేయమ్॥

౧౫ అన్యన్భృత్యైస్సహన్మశంస్యార్థమాన్మశంస్యార్థమ్—

అన్యన్ శూద్రాదీనాతిథ్యకాలే ఆగతా భుక్త్యైః
కర్మకరాదిభిస్సహసతి విభవేభోజయేత్ । కుతఞ్చిచ్ఛేదుచ్యతే—
ఆన్మశంస్యార్థమితి । న్మశంసతాప్రత్యక్ష కౌర్యం తదాహి
త్యాయ భోజనందేయమ్॥ ద్వీరుక్తిరథ్యాయ పరిసమాప్త్యైః॥

అష్టమోధ్యాయః

౧౬ ద్వోలోకేధృతవ్రతౌరాజా బహశ్రతో బ్రాహ్మణశ్చ—

—యదివ్రజాః విహితధర్మా నుల్లంఘ్యప్రతిషిద్ధానా
 నరేషుః కస్తేషాం నివారక ఇత్యాశక్జ్కాయామాహ—
 ద్వ్యవితీ । లోకోరాష్ట్రం పీఠాలో పశ్చాత్తదప్రవృత్తః లోకే
 లోకే ధృతవ్రతౌ వ్రతానాం కర్మణాంధారయితారా ద్వౌరా
 జాబ్రాహ్మణశ్చ । తౌసర్వస్యసర్వా పదోదండోపదేశాభ్యాం
 నివారయితౌరావితీ । బహుశ్రుతశబ్దః కాకాక్షీన్యాయేనప్రయు
 క్తిః । రాజాబహుశ్రుతః । బ్రాహ్మణో బహుశ్రుతఇతి॥ రాజశ
 బ్దోత్రక్షత్రియజాతి వచనః । తథాచోక్తంమనునా- శ్లో॥ “బ్రాహ్మం
 ప్రాప్తేన సంస్కారం క్షత్రియేణ యథావిధి । సర్వస్యాస్యయథా
 న్యాయం కర్తవ్యం పరిరక్షణమ్”॥ ఇతి॥

౧౭ తయోశ్చతుర్విధస్య మనుష్యజాతస్యాంతస్సంజ్ఞా
 నాం చలనపతన సర్పణా నా మాయత్తంజీవనమ్॥

చతుర్విధస్య మనుష్యజాతస్య ద్విజద్విజ సమశూద్ర
 శూద్రసమోపేతస్య మనుష్యసమూహస్యేత్యర్థః । అస్తస్సంజ్ఞా
 వృక్షాదయోస్థావరా వృద్ధిక్షయవృత్తః । యేషామం తస్సంజ్ఞాన
 బహిస్తే తథోక్తాః । తథాచోక్తంమనునా— “తమసా బహు
 రూపేణవేష్టితాఃకర్మహేతునా । అస్తస్సంజ్ఞా భవన్త్యేతే సుఖ

దుఃఖ సమన్వితాః॥ ఇతి॥ చలనాః పశ్వాదయః॥ పతనాః పక్షి
ణాః॥ సర్పణాస్సరీసృపాః భుజంగాదయః॥ ఏషాం మనుష్యాదీనాం
జీవనంతయోః రాజన్యప్రభాహ్మణయోరా యత్త మధీనమిత్యర్థః॥
రాజన్యస్తు పరిపంథి గ్రహాదినా తేషాం జీవనహేతుః॥ బ్రాహ్మ
ణసూపదేశాదినేతి విశేషః॥

౧౮ ప్రసూతిరక్షణ మసంకరోధరత్నః॥

ప్రసూతిరభివృద్ధిః— దండోపదేశాభ్యాం యథోక్తకా
రితయా వృష్ట్యాదిదావోరేణ రోగా ద్యుపద్రవ శాంత్యాచాభి
వృద్ధిర్భవతి॥ చోరనిగ్రహోదక్షణమపి॥ దండప్రాయశ్చిత్తోపదేశా
భ్యాం వర్ణా నామసంకరోఽసంమేళనమపి విహితోపదేశా
త్ప్రతిషిద్ధసేనాయాం దండధారణాచ్చ ధర్మోఽపిభవతి॥ ఏతత్స
ర్వంతయోరాయత్త మేవేతిజ్ఞేయమ్॥

౧౯ సపషబహుశ్రుతోభవతి॥

బహుశ్రుత ఇత్యుక్తంతం ప్రతిపాదయతి— సపషణ్ణతి॥
సపషః పక్ష్యమాణ నిర్దేశః॥

౨౦ లోకవేదవేదాజ్జివిత్॥

లోకశబ్దేన లోకవ్యవహారసిద్ధాః జానపదాదిధర్మాఉచ్య
న్తే॥ తేషాం వేదాశ్చత్వార ఋగ్యజుస్సామాధర్వాణః॥ అంగా

నిపట్ శీతౌ వ్యాకిరణం నిరుక్తం ఛందోజ్యోతిషంకల్పసూత్రా
ణీతి తేహంవేత్తా పారతోఽర్థతశ్చేతి॥

౨౦ వాకోవాక్యేతిహాసపురాణకుశలః—

వేదశాస్త్రోపయోగీని తర్కోక్తిప్రత్యుక్తి రూపాణి
వాక్యాని । భారతరామయణాదీ నీతిహాసః । పురాణమష్టాదశ
విధమ్ । తేషుకుశలస్సమర్థః॥

౨౧ తదపేక్షస్తద్వృత్తిః—

యాన్యేతానిలోకాదీన్య నూక్తాని తాన్యపేక్ష త ఇతి
తదపేక్షః । తద్వృత్తిస్తదభిహితానాం కర్మణామనుష్ఠాతా॥

౨౩ త్రిషుకర్మస్వభిరతః—

ఇజ్యాధ్యయనదానాని త్రిణికర్మాణి । తేష్వభిరతఃతే
హంసాతత్యేనానుష్ఠాతా॥

౨౪ షట్సువా—

యాజనాధ్యాపన ప్రతిగృహ్యైస్సహ షట్కర్మాణి ।
తేష్వభిరతః । బ్రాహ్మణ విషయోయమేవ॥ వేతివికల్పార్థః ।
బ్రాహ్మణస్య యాజనాధ్యాపన ప్రతిగృహ్యైస్త్వేచ్ఛికాః॥ పూ
ర్వోక్తాస్త్రయస్తవశ్య కర్తవ్యావేవ॥

౨౫ సామయాచారి తేష్వభి వినీరోఽభివినీతః—

పౌరుషేయీవ్యవస్థాసమయః | తన్నూలా అచారాస్సమ
యాచారాః తేషుభవాసామయాచారికాః స్మార్తధర్మాభివ్యర్థః |
తేష్వభివినీతః పిత్రాదిభిశ్చిక్షితః ఇతి | ద్విరుక్తరూప్యైశ్చ ||

నవమోధ్యాయః

౨౬ సవిధిపూర్వకం స్నాత్వాభార్యామధిగమ్య యథోక్తా
నృహస్థధర్మా నృప్రయుంజాన ఇమానివ్రతాన్యనుకర్షేత్—

స ఇతి పూర్వాధ్యాయోక్త రాజగ్రాహణ శ్చపరామృ
శ్యనే । విధిపూర్వకం విధిం పురస్కృత్యస్నాత్వా వేదవ్రతాని
పారంసిత్యా సమావర్తనం కృత్వాభార్యామధిగమ్య వివాహం
కృత్వా తదనంతరం యథోక్తానతిధిపూజాది గృహస్థధర్మానను
త్తిష్ఠన్నిమాన్యపివక్ష్యమాణాని వ్రతాన్యనుకర్షే దాత్మానం
ప్రపాపయేదనురతిః పేదిత్యర్థః॥

౨౭ నిత్యంశుచిః సుగంధిః స్నానశీలః—

కానిపుసస్తాసీత్యాహ— నిత్యమితి । ఆచమనాదినా
నిత్యంశుచిః శక్తివిషయేన ముహూర్త మప్యప్రయతస్యాత్ ।
సుగంధిశ్చందనాద్యను లిప్తీననురభితాంగః స్నానశీలో నిత్యస్నా-
యీస్యాత్ ॥

౨౮ నశిశ్నోదరపాణిపాద వాక్చక్షుశ్చాపలానికుర్యాత్ -

చాపలశబ్దః ప్రత్యేకం సంబద్ధతే । శిశ్నచాపలమకా
లేస్తుధునేచ్ఛా ఉదర చాపలం సర్వదా బుభుక్షయిషా । పాణి

చాపలం శీల్పకర్మ శిక్షాభిలాషః! పాదచాపలః పర్యటనం!
వాక్చాపలం వాచోవిగ్లాపనమ్! చక్షుశ్చాపలం నృత్యాదిదిదృ
క్షా! ఏతాని న కుర్యాత్॥

౨౯ నకులంకులస్యాత్—

కులమేవకులం యస్యసః కులంకులః! ఛాన్దసోముమాగ
మః! జాత్యన్తరప్రవిష్టో నామతాన్తర ప్రవిష్టోవా! శాఖాన్తర
ప్రవిష్టోవా ఏవంవిధోనస్యాత్! స్వసూత్రపరిత్యాగేన పరసూ
త్రంనభజేదితి తదావోక్తం — స్తో॥ “యస్స్వసూత్రంపరిత్య
జ్య పరసూత్రం నిషేవతే! శాఖారం డస్సవిజ్ఞేయ స్సర్వకర్మ
బహిష్కృత” ఇతి॥

౩౦ సాయంప్రాతస్తవన్న మభిపూజిత మనిన్దన్భుజిత-

తుశబ్దోఽవధారణే! సాయంప్రాతరహస్త యోర్ద్వయో
రేవకాలయోరశనంభుంజీత! అత్రగుణవిధిరభిపూజిత మనింద
న్నితి! అనిందస్తోషేణా కుత్సయన్సాయంప్రాత రశనాన్యభిపూ
జయే దిత్యర్థః॥

౩౧ యచ్చాత్మవస్తోవృద్ధా స్పృమ్యగ్నినీతాదంభలోభమో
హ వియుక్తా వేదవిద ఆచక్షతే తత్ప్రమాణ మాచరేత్—

ఆనంత్యాదాచారాణాం ప్రతిపదసారోనశక్య ఇతిసంక్షి
ప్యాహ— యదితి ఆత్మవంతో జితేంద్రియాః! వృద్ధాః జ్ఞానే

సవయసాచవృద్ధాః | సమ్యగ్విసీతాః | గురుభిశ్శిక్షితాః | దంభో
 ధర్మచ్ఛలేనలోకవశ్చనమ్ | లోభో అన్యాయేన పరద్రవ్యాది
 త్సా | మోహః అజ్ఞానం లోకవిరుద్ధజ్ఞానతా తేనత్యక్తాః | వేద
 విదః పాఠతోఽర్థతశ్చ | వేదానాం చోదితారః | అత్రవృద్ధా
 ఇతివిశేష్యమ్ | ఏవంభూతా వృద్ధాః | యదాచక్షతే తత్కర్తవ్య
 మితి | బహువచన నిర్దేశా ద్బహునామైకమత్యే తద్భవతి ||

౩౨ యోగక్షేమార్థ మీశ్వర మధిగచ్ఛేత్ ||

అస్మాస్తస్యచప్రాప్తిర్యోగః | ప్రాప్తస్యచ పరిరక్షణమ్
 క్షేమః | తదర్థ మీశ్వరం రాజాన మధిగచ్ఛేదిత్యర్థః |

౩౩ నాన్యమన్యత్ర దేవగురు ధార్మికేభ్యః ||

అన్యం రాజన్యవ్యతిరిక్తం యోగక్షేమ సమర్థమపి
 నాధిగచ్ఛేదిత్యనువాదః | దేవా ఇంద్రాదయః | గురవః పిత్రాద
 యః | ధార్మికాః ధర్మాచరణశీలాః | ఏతేభ్యోఽన్యత్ర | ఏతాన్యస్య
 ధిగచ్ఛేదితిభావః ||

౩౪ సత్యధర్మా ||

సత్యధర్మాఽవితథ స్వభావఃస్యాత్ ||

౩౫ ఆర్యవృత్తః ||

ఆర్యాణాం విహితం వృత్తమివవృత్తం యస్యసతథా ||

౩౬ శిష్టాధ్యాపకః॥

సతామధ్యాపయితానత్వం యోగ్యానామ్॥

౩౭ శౌచశిష్టః॥

శిష్టం శాస్త్రవిహితం శౌచం యస్యాస్తి సతథా! నిష్ఠా
తస్య పరనిపాతః॥ శాస్త్రవిహితేన శౌచేన తద్వానిత్యర్థః॥

౩౮ శ్రుతినిరతః॥

సర్వదాశ్రుతినిరతః వేదాభ్యాసరతఃస్యాత్॥

౩౯ నిత్యమహింసాప్రోమృదు దృఢకారీ దమన దానః
శీలశ్చ॥

నిత్యమితి ప్రత్యేక పరిసమాప్తి స్సర్వత్ర॥ అహింసాప్రోమృదు
అహింసాశీలః! మృదుఃకృతా పరాధేపిసహకః! దృఢకారీప్రార్థన
స్యసమాపయితాన ప్రాక్రమికః! దమః ఇంద్రియనిగ్రహః దానః
సంవిభాగః తచ్ఛీలన్యసిద్ధిః॥

౪౦ మాతృ పితృచార్యసేవీ॥

మాతృసేవీ. పితృసేవీ ఆచార్యసేవీచస్యాత్॥ “మాతృ
మాన్విత్త మానాచార్యవాన్పురుషోవేద” ఇతి॥ తేహంత్రయా
ణామైహికాముష్మికనిశ్చేయ సహేతుత్వం శూర్యతే॥

తే సర్వధాపూజ్యః సేవ్యాశ్చేతి॥ “మాతృదేవోభవ” “పితృ
దేవోభవ” “ఆచార్యదేవోభవే”తి వేదానుశాసనమ్ ॥

ఆగ ఏవమాచారో మాతా పిత రౌ పూర్వాపరాంశ్చసంబ
న్ధాన్ధురి తేభ్యో మోక్షయిష్యన్ శశ్వ త్స్వర్గలోకాన్నచ్య
వతేనచ్యవతే॥

ఏవముక్తప్రకార ఆచారోయిష్య సఏవమాచారఃఏవం
భూతః మాతా పితరౌ పూర్వసంబన్ధాఃసేతా మహాదయః అప
రసంబన్ధాః పుత్రాదయః॥ తాంశ్చపూర్వాపరసంబన్ధాన్ధురితేభ్యః
పా శేభ్యో మోక్షయిష్యన్ శశ్వద్భూహుకాలం స్వర్గలోకాన్నచ్య
వతే॥ ద్విరుక్తిరధ్యాయ పరిసమాప్త్యర్థా॥

పశమోధ్యాయః

౪౨ ద్విజాతీనామధ్యయనమిజ్యాదానమ్॥

ఉక్తాః ప్రాయశః ఆశ్రమ ధర్మాః అధేదానీమ్ వణ-
ధర్మా స్వక్తుమారభతే ద్విజాతీనామితి అధ్యయనం వేద గ్రహ-
ణాభ్యాసరూపమ్ ఇజ్యాయాగోదేవ పితృపూజా దానంసా-
త్రే ద్రవ్యత్యాగః ద్విజాతీనా మితివచనాద్య దాద్విజాతయః
స్సంపన్నాః కృతోపనయనాస్త త ఆర్హభ్యేతేధర్మాః॥

౪౩ బ్రాహ్మణస్యాధికాః ప్రవచనయాజన ప్రతిగ్రహాః॥

ప్రవచన మధ్యాపనమ్ యాజనమార్హిజ్యం ప్రతిగ్ర-
హాః ప్రసిద్ధాః ఏతే బ్రాహ్మణస్యాధికాః పూర్వేభ్యోఽధ్యయ-
నాదిభ్యఃతే చామీచ సముచ్చితా ఇత్యుక్తం భవతి॥

౪౪ నియమస్తు పూర్వేషు॥

నియమస్తవశ్య కర్తవ్యతా పూర్వోక్తాన్యధ్యయనా-
దీని త్రీణ్యవశ్య కర్తవ్యాన్య కుర్వన్నిత్యవై తి ప్రతిగ్రహయా-
జనేతు వృత్త్యర్థేఽతో నాకరణే ప్రత్యవాయః ప్రవచనమపినిత్య-
మేవ “స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం నప్రమదితవ్యం” “స్వాధ్య-
య ప్రవచనే ఏవేతినాకో మాద్యుః” ఇత్యవశ్య కర్తవ్యతా

యాః ప్రవచనస్య శ్రూయమాణత్వాత్॥ ప్రవచనేన వృత్తిసం
గ్రహణోన దోషాయేతిశిష్టాః॥

౪౫ రాజ్ఞోఽధికం రక్షణం సర్వభూతానామ్॥

రాజ్ఞోఽభిషిక్తస్య సర్వభూతానాం రక్షణమధికంధర్మః॥

౪౬ న్యాయ్యదండత్వమ్॥

న్యాయా దనపేతోన్యాయ్యః॥ శాస్త్రా విరుద్ధోదండో
యస్యతద్భావోన్యాయ్యదండత్వమ్॥ “దండోదమనా దిత్వా
హుస్తేనాదాంతా న్రాజాదమయే దిత్వభిప్రాయః”

౪౭ విభృయాద్రాహ్మణాన్ శోత్రియాన్॥

శ్రోత్రియాః అధీత వేదాస్తా నాబ్రిహ్మణాన్వి భృయా
త్పోషయే దిత్వర్థః॥

౪౮ నిరుత్సాహంశ్చ॥

విభృయాదాబ్రిహ్మణా నిత్యనువర్తతే॥ జీవనార్థముత్సా
హం కర్తుం విముఖాః నిరుత్సాహాః పరివ్రాజకా ఇత్యర్థః తా
నాబ్రిహ్మణానపి విభృయాత్॥

౪౯ ఉపకుర్వాణాంశ్చ॥

అధీయానాః బ్రహ్మచారిణాః ఉపకుర్వాణాఃతాంశ్చ
విభృయాదితి పూర్వతోఽను వృత్తిః॥

౫౦ యోగశ్చ విజయే॥

యోగ ఉపాయో విజయ విషయశ్చ యోగః కార్యః।
అయమపిరాజ్ఞోఽధికోధర్మ ఇతిజ్ఞేయమ్॥

౫౧ భయే విశేషేణ॥

యోగఇతి పూర్వతోఽనువృత్తిః అన్యభి భవాదినిమి
త్తే విశేషేణ యోగః కార్యః॥

౫౨ సంగ్రామే సంస్థానమనివృత్తిశ్చ॥

సంగ్రామాయుద్ధం తత్రసంస్థానం, ప్రాణాత్యయే నివృ
త్తిః పలాయనమ్ తదభావోఽనివృత్తిః॥ ఏతేచరాజ్ఞోఽధికౌ॥

౫౩ నదోషాహింసా యామాహవే॥

యత్రపరస్పరమాహ్వో యస్తే స ఆహవః। తాదృశే
యుద్ధేశతృణాం హింసాయా మపినదోషః। నిత్యమహింసా
ఇత్యస్యాయ మపవాదః॥

౫౪ క్షత్రియశ్చేదన్యస్తముపజీవేత్తద్విత్యై॥

అన్యశ్చేత్ క్షత్రియః తం రాజానం తద్విత్యైతస్య
రాజ్ఞో యావృత్తిఃతయోపజీవేత్॥

౫౫ రాజ్ఞే బలిదానం కర్షకాదిభ్యః॥

కర్షకాదిభ్యః యల్లబ్ధంతస్య దశమోభాగోఽష్టమః
షష్ఠోవాంశో బలిదానంకరరూపేణ దేయః॥ రాజ్ఞః వృత్యర్థ
మిత్యర్థః॥

౫౬ తద్రక్షణ ధర్మత్వాత్॥

కస్మాత్పునరేవంరాజ్ఞేదేయ ఇత్యతఃహ—తదితి తేషాంకరదా
యినాం రక్షణరూపేణ ధర్మేణ తద్వత్వాత్తేషామయంరక్షకఇతి
కృత్వా॥

౫౭ తేషునిత్య యుక్తఃస్యాత్॥

తేషు కర్షకాదిషు నిత్యయుక్తఃస్యాద్రక్షణే నిత్యమవహి
తఃస్యాత్॥

౫౮ అధికేనవృత్తిః॥

రాజ్ఞోధికం రక్షణమితి యదుక్తం తద్ద్వారేణ యదాగ
తంధనం తదధికం తేనాత్మనః పోష్యవర్గస్యచ వృత్తిఃస్యాత్॥
తథాబ్రాహ్మణవైశ్యయోరపి॥

౫౯ వై శ్యస్యాధికంతృషి వణిక్పశుపాల్యకుసీదమ్॥

ఏవంబ్రాహ్మణరాజవ్యయోరధికముక్తం ఇదానీంవై శ్య
స్యాస్యాహ— వై శ్యస్యేతి కృషిః ప్రిసిద్ధా వణిగితివాణిజ్యం

పశుపాలస్యకర్మ పశుపాల్యమ్| కుసేదం వృన్ధ్యర్థం ధనప్రయో
గః॥ కృష్యాదిభిర్యల్లబ్ధం తదధికం వై శ్యస్యేతిజ్ఞేయమ్॥

౬౦ శూద్రశ్చతుర్థో వణః ఏకజాతిః॥

చతుర్థో వణః| వణః సామాన్యత్వే సత్యపి చతుర్థ
గ్రహణం పూర్వేషాంత్రయాణాం బ్రాహ్మణ షిత్రియవై శ్వా
నాం పృథగ్వణః తోవోప పాదనార్థమ్॥ త్రైవణికా ఇతి సిద్ధ
త్వాత్| ఏకజాతిః ఉపనయనం పూర్వేషాం ద్వితీయంజన్మ తద
స్యనాస్తీతి| ఉపనయన ప్రతిషేధాల్తత్సార్వక మధ్యయనమపిన
భవతి| తద్విషయేత్వాహం ఽప్రధాః— శూద్రస్యాపి నిషేక
ఘృనవన సీమంతోన్నయన జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశన
చౌలాస్య మంత్రకాని యథాకాల ముపదిష్టాని| వివాహో
వ్యవస్త్రకో యథాచారం భవతి॥ ఇతి॥

౬౧ తస్యాపి సత్యమక్రోధశ్శౌచమ్॥

తస్య శూద్రస్యాపి సత్యాదయోధర్మాభవన్తి| సత్యం
యథాదృష్టార్థవాదిత్వం| అక్రోధః పరాసభిద్రోహబుద్ధిః శౌచం
ద్రవ్యశౌచం మనశ్శౌచ మిత్యాది|

౬౨ స్వదారవృత్తిః॥

స్వేషుదారేష్వేవవృత్తిః॥

౬౩ శిల్పవృత్తిః॥

శిల్పాని చిత్రకర్మాదీని వైర్వచేత॥

౬౪ పరిచర్యాచోత్తరేషా ముత్తరేషామ్॥

ఉత్తరేషాంత్రయాణాం వర్ణానాం పరిచర్యాచ శుశ్రూ
షాచ కర్తవ్యాః ద్విరుక్తిరధ్యాయ పరిసమాప్తి ద్యోతనార్థా॥

౧౦

Handwritten signature or mark, possibly reading 'శిల్ప' (Shilpa) or similar, with some additional scribbles.

ఏకాదశోధ్యాయః

౬౫ రాజాసర్వస్వేష్టే బ్రాహ్మణ వజ్రమ్—

ధర్మవ్యతిక్రమే నివారయితారాజా! అతస్తద్ధర్మానాహ
—రాజేతి! రాజాభిషిక్తః సర్వస్వ స్వజన పదవర్తనోజన
స్వేష్టే నిగ్రహానుగ్రహాచార భోగనియోగేశు! కిమవిశేషేణ
నేత్యాహ—బ్రాహ్మణ వజ్రమ్ బ్రాహ్మణాన్వజ్రయిత్వా
తతస్తేచ్యవంతోఽపిస్వ ధర్మాత్సంత్యేనస్థాప్యాః—

౬౬ సాధుకారీ సాధువాదీ—

సాధుకారీ శాస్త్రావిరుద్ధా చరణశీలః! సాధువాదీ వ్యస
హారకాలే స్వపక్షపరపక్షేషు సమవాదీ!

౬౭ త్రయ్యామాన్వీక్ష క్యాంచాభివిసీతః—

ఋగ్వజుస్సా మాతృ కాశ్రుయో వేదాశ్రుయీ!|
అన్వీక్షకీ న్యాయ విద్యాతయోరభి విసీతః గురుభిస్సమ్యక్ప్రీతః
స్యాత్ ||

౬౮ శుచిర్జితేంద్రియోగుణవత్సహాయోపాయసంపన్నః—

శుచిరంతః పరద్రవ్యాదిష్వస్పృహః! బహిఃస్సానాదిపరి
జితేంద్రియో వ్యసన రహితః! గుణాశ్శాంత్యాదయః త్వదద్భి

త్రిసామాదిభిః సహాయై స్సమ్మన్నస్సమవేతః | సామాదిభిశ్చ
పాయైస్సమ్మన్నో దేశకాలావస్థానురూపం తేషాం ప్రయోక్తా
సర్వత్రస్యాదితివత్స్య మాణేన సంబధ్యతే |

౬౯ సమః ప్రజాసుస్యాత్—

వ్యవహర కాలేద్వేష్యేప్రియేచసమపవస్యాత్ ||

౭౦ హితమాసాంకుర్వీత—

ఆసాం ప్రజాంనాం యోగక్షేమ యోరవహితః
స్యాత్—

౭౧ వణానాశ్రమాంశ్చ న్యాయతోఽభిరక్షేత్

వణాః బ్రాహ్మణాదయః ఆశ్రమాః బ్రహ్మచర్యా
దయః తాన్న్యాయతో యథాశాస్త్ర మభిరక్షే దభితః
రక్షేత్ | యథావర్ణాశ్రమాచార ధర్మానుష్ఠానేన నిరపాయాభ
వంతి తథారక్షేదిత్యభి ప్రాయః ||

౭౨ చలతశ్చైతాన్స్వధర్మేస్థాపయేత్—

తే యద్యాలస్యాదినా స్వధర్మాచ్ఛలేయుః తతశ్చలత
ఏతాన్స్వధర్మ ఏవనిగృహ్యస్థాపయేదితి ||

౭౩ ధర్మస్యహ్యంశభాగ్భవతీతి విజ్ఞాయతే —

విజ్ఞాయతే హియస్మాద్రక్షతో ధర్మస్యాంశోభవతి |
లక్షణమేతత్ | అరక్షతోఽప్యధర్మస్యాంశోఽస్యభవతీతి త
మనుః—శ్లో॥ సర్వతోధర్మ మ్మద్యాగోరాజ్జాభవతి రక్షణా
అధర్మ స్యాపిషడ్యాగోభవత్యస్య హ్యరక్షతః॥

౭౪ బ్రాహ్మణంచపురోదధీత విద్యాభిజనవాగ్రూపవయ
శ్శీల సంపన్నం న్యాయవృత్తం తపస్వినమ్॥

సపష బహుశ్శుతోభవతీ త్యారభ్యేక్త స్వరూపా
ద్యా విశిష్ట కులేజన్మ అభిజనః వాక్సంస్కృతా భారతీ
రూపంమనోహరమ్ | వయః మధ్యమంనాతి బాలోనాతిసవిరఙ్గతి
శీలమంతఃకరణశుద్ధిర్బాహ్యం వానుష్ఠానమ్ | ఏవైర్విద్యాది
స్సమృద్ధం సంపన్నం న్యాయవృత్తం లోకశాస్త్రా విరుద్ధాచా
రమ్ | తపస్వి నమభోగవరం | ఏవంభూతం బ్రాహ్మణం పురో
ధీత పురోహితంకుర్వీత | సర్వేషుకర్మ సుపురోధీయత ఇతిపురో
హితః సోయపురోహితః ప్రధానమంత్రీత్యుచ్యతే॥

౭౫ తత్ప్రసూతః కర్మాణికుర్వీత॥

పురోహితత్వం దశయతి— తత్ప్రసూతఇతి | తేనపు
రోహితేన అనుజ్ఞాతః ఇదమిథం కర్తవ్యమితి కృతోపదేశఃకర్మా
ణి శ్రౌతస్మార్తాదీని నిత్యనైమిత్తికాని శాన్తికపౌష్టికాన్యాభి

చారికాణి కుర్వీశా తత్ప్రసూత ఇత్యన్య మూలత్వేన బ్రాహ్మ
ణమాక్షతి॥

౭౬ బ్రహ్మప్రసూతం హిక్షత్ర మృద్ధ్యతేనవ్యధత ఇతిచ
విజ్ఞాయతే—

బ్రహ్మబ్రాహ్మణః తేనప్రసూతమనుజ్ఞాతంహిక్ష తక్షత్రి
యం ఋద్ధ్యతేనమృద్ధం భవతి నవ్యధతే నకుతశ్చిద్భిభేతి నిరపా
యంస్యాదిత్యర్థః । ఇత్యేవం ప్రకారేణ విజ్ఞాయతే లోకవేదా
భ్యామిత్యర్థః॥

౭౭ తస్యచ వ్యవహారోవేదో ధర్మ శాస్త్రాణ్యంగాన్యప
వేదాఃపురాణమ్—

వ్యవహారత్యనేనేతివ్యవహారః తస్యరాజ్ఞః ప్రజాపాలనే౭
ధిక్ప్రతస్య వేదాదీని వ్యవహారసాధనాని యథావేదాదిష్వభి
హితంతథా వ్యవహరేదితి వ్యవహారో లోకమర్యాదా స్థాప
నమ్॥

౭౮ దేశజాతికులధర్మాశ్చాచ్ఛామ్నాయైరవిరుద్ధాః ప్రమాణమ్—

దేశధర్మేషు జాతిధర్మేషు కులధర్మేషుచ ప్రతినియత
మనుష్ట్యయమానేషు యద్యపివేదాది మూలభూతం నోపలభ్యతే
తదాపి యదివేదాది భిర్విరోధోనభవతి । తద్ధేవతే పరిపాల
నీయాః సతుముంలానుపయోగేన విహంతవ్యా ఇతి॥

౭౯ కర్షకవణిక్పశుపాలకుసీదకారవః స్వే స్వేవర్గే-

కర్షకాఃకృషి జీవనః । వణిజః క్రయవిక్రయః
పరాః । పశుపాలాః గోపాలాః । కుసీదినోవార్ధమి కాః ।
తక్షరజకాదయః । ఏతేస్వేస్వేవర్గే స్వస్వవర్గసంపేదే ప్రాప్తః

౮౦ తేభ్యో యథాధికార మర్హాన్న త్యవ హృతి
వ్యవస్థా—

తతశ్చకర్షకాదిషు ధర్మవిప్రతిపత్తౌ సత్త్వాంకిం
మిత్యాహ— తేభ్యఃకృషి తేభ్యస్తత్త్వద్వర్గేభ్యః యథా
యేయత్రవర్గే వ్యవస్థాపకత్వే నాధిక్యతాః తేభ్యోఽగ్రా
రప్రకారా స్పృత్యవహృత్య శ్రుత్వా ౭ వధార్య
కార్యా॥

౮౧ విప్రతిపత్తౌతై విద్యవృద్ధేభ్యః ప్రత్యవహృత
గమయేత్—

విప్రతి పత్తౌ సత్త్వాందురధి గమత్వేసతి త్రైవిద్య వృద్ధా
నాయ్మతేస్సహవిచార్యార్థతత్వంతేభ్యఃప్రత్యవహృత్య
మయేత్ । యత్రపక్షేఽర్హోనిష్ఠితః తంగమయేదిత్యర్థః॥

౮౨ తథాహ్యస్యని శ్చేయసంభవతి—

ఏవమస్యనిణా యంకుర్వతః నిశ్చేయసముభవతే

యోర్భవతి! ఇహజనాసురాగేణా ముత్ర ధర్మ ప్రాప్త్యాచేతి
హేతోః॥

౧౩ బ్రహ్మక్షత్రేణ సంపక్తం దేవపితృ మనుష్యాన్ధార
యతీతివిజ్ఞాయతే—

బ్రహ్మత్రై విద్యలక్షణంక్ష త్రేణ సంపక్తం
రాజ్ఞాసహధర్మం వివించిద్దేవ పితృమను ష్యాన్ధార యతీతి విజ్ఞా
యతే శ్రుతి ప్రసిద్ధమితి భావః॥

౧౪ వణాన్ ఆశ్రమాః స్వస్వధర్మనిష్ఠాః ప్రేత్య కర్మ
ఫలమనుభూయతతశ్చేషేణ విశిష్ట దేశజాతి కులయా
పాయుః శ్రుతవృత్త విత్తసుఖమేధ సోజన్మ ప్రతి
పద్యంతే

అధైవం శాస్త్ర వశ్యత యారాజ్ఞాచ స్వధర్మేస్థాప్య
మానానాం వణాన్ నామాశ్రమాణాంచ కథంసిద్ధిరిత్యత ఆహ-
వణాన్ ఇతి! వణాన్ బ్రాహ్మణాదయః! ఆశ్రమాః బ్రహ్మచ
ర్యాదయః! తేస్వ స్వధర్మ నిష్ఠాః వణాన్ ప్రయుక్తానాశ్రమ
ప్రయుక్తానుభయ ప్రయుక్తాంశ్చ ధర్మాననుతిష్ఠిత్వన్తః
ప్రేత్య మరణేన లోకాంతరంగ తాప్తస్యత- స్వకర్మణః ఫలం
స్వర్గాదికమనుభూయతతస్తదనంతరం శేషేణభుక్తావశిష్టేనకర్మ
ణా విశిష్టదేశాదికం జన్మప్రతిపద్యంతే! తత్రవిశిష్టశబ్దోదేశా
దిభిః సర్వైస్సంబధ్యతే! విశిష్టోదేశ ఆర్యావర్తః! విశిష్టజాతిరాబ్ర

హ్మణాదిజాతిః విశిష్టకుల మధ్యయనాది సంపన్నం విశిష్టరూప
కాన్తి మత్ విశిష్టమాయుః సహృదశంవర్ష శతమ్ విశిష్టశ్రుతం
బహుశ్రుత ఇత్యత్రవ్యాఖ్యాతం విశిష్టవృత్త మనుపాధిచారిత్ర
విశిష్టవృత్తం ధర్మాజ్ఞాతం ధర్మేప్రయుజ్యమానంచ విశిష్టసుఖం
నిరపాయస్థానాధిష్ఠానేనానిషిద్ధం సుఖసేవనం విశిష్టమేధాగ్రీన్హ
ర్థయోగ్యహాణశక్తిరితి మేధాశబ్దస్యసకారాస్తత్వమార్హమ్॥

౮౫ విష్వంచోవిపరీతానశ్యన్తి—

యేవణాశ్రమాః స్వానికర్మాణి యథావన్నానుతిష్ఠంతి
తేవిపరీతావిష్వజ్ఞో నానాయోనీర్గచ్ఛంతో నశ్యన్త్యసర్థఫరం
పరామనుభవస్తితిభావః॥

౮౬ తానాచార్యోపదేశో దండశ్చపాలయతే—

తాన్విపరీతాన్యథోక్త మకుర్వతో వర్ణానాశ్రమాం శ్చ
ఆచార్యోపదేశస్తావత్పాలయతే తత్రాప్యతిష్ఠతోరాజదణ్డః॥

౮౭ తస్మాద్రాజాచార్యావనింద్యావనింద్యో—

యతపవంతస్మా ద్రాజాచార్యామాన్యావేష సతునిం
ద్యౌ యద్యపి నియమనకాలేహితైషిత యాప్రముఖ పురుషౌ
భవతః తథాపితయోర్నిదానకార్యా॥ ద్విరుక్తిరుక్తాధైవ॥

ద్వాదశోధ్యాయః

౧౮ శావమాశౌ చందశరాత్రమనృత్విగ్దిక్షిత బ్రహ్మచారి
ణాంసపిండానామ్—

అథ ఆశౌచ నిర్ణయ ఆరభ్యతేశావమితి శవమిత్తంశా
వం అశుచిభావ ఆశౌచమ్| దశరాత్రం దశాహారాత్ర్యంభవతి
సపిండానామృత్విగాది వర్జితానామ్| ఋత్విగ్యాజకః యజ్ఞకర్మణి
వర్తమానః దీక్షితః కృతదీక్షణీయః కర్మణి వర్తమానః| బ్రహ్మ
చారీ ప్రసిద్ధః| కింపురదిదమాశౌచమ్—కర్మణ్య నధికారోఽ
భోజ్యాన్నతాఽస్పృశ్యతాదానా దిష్వనధికారితాచ||

౧౯ ఏకాదశరాత్రంక్షత్రియస్య—

దీక్షిత బ్రహ్మచారి వ్యతిరిక్తస్య క్షత్రియస్యైకాదశ
రాత్ర్యంభవతి||

౨౦ ద్వాదశరాత్రం వైశ్యస్యార్థ మాసమేకే||

౨౧ మాసంశూద్రస్యార్థ మాసమేకే||

స్పృష్టార్థః||

౨౨ తచ్ఛేదన్తః పునరావతేచ్ఛేషేణ శుద్ధ్యేరన్||

అన్తరితస్య ప్రతియోగ్యకేయాయాం శావమాశౌచం

దశరాత్ర మితి ప్రకృతం దశరాత్రాద్యభి సంబద్ధ్యతే। శావస్య
 దశరాత్రాదేరాశౌచస్య మధ్యేతస్మిన్వర్తమానే యద్యన్యచ్ఛా
 వాశౌచం సమానకాలం న్యూనకాలం వాపునరాపతేదాగచ్ఛే
 త్తతః శేషేణ పూర్వం వర్తమానస్య దశరాత్రాదేర్యానిశిష్టా
 న్యహాని తై రేవశుద్ధ్యేరన్। నపునరాపతితస్యకాల ప్రతీక్షేతి।
 అత్ర జనచేప్యేవ మిత్యతి దేశా త్పూర్ణస్య జననా శౌచస్య
 మధ్యే సమానకాలం వాన్యూనకాలంవా జననాశౌచ మాగ
 చ్ఛేచ్ఛేషేణశుద్ధ్యేరన్। యత్ర సూన్యకాలస్యాశౌచస్య మధ్యే
 పూర్ణ కాలమాపతేత్తేనై వగచ్ఛతి॥

౯౩ రాత్రి శేషేద్వాభ్యామ్—

పూర్వస్మిన్నశుచిభావే రాత్రిశేషేనతి యద్యన్యదాపతే
 త్తతోద్వాభ్యామహాభ్యాం శుద్ధ్యేరన్॥

౯౪ ప్రభాతేతి సృభిః—

అధదశాహదావ్యతీతే ౭ పరేద్యుః ప్రభాతేసంగతే
 యద్యన్యదాపతేత్తతఃతిసృభీ రాత్రిభిఃశుద్ధ్యేరన్॥

౯౫ పిణ్డనివృత్తిఃసప్తమేపఞ్చమేవా—

సపిణ్డానామిత్యుక్తం। కేతేసపిణ్డా ఇతితానాహ—పిణ్డతి।
 కూటస్థమారభ్యషప్తపర్యంతం సాపిండ్యం సప్తమేతు నివృత్తిః।
 కేవలం సప్తమేసోదకత్వమ్। సప్తమేతునివర్తత ఇత్యుక్తత్వాత్।

తతఃపరంసగోత్రోత్పమేవ| పశ్చిమేవేతి యదుక్తం తదారసవ్యతి
రిక్త విషయమ్| తత్రాపి యథాసంభవం ద్రష్టవ్యమ్॥

౯౬ జననేప్యేవమ్—

శావమాశౌచం దశరాత్ర మిత్యాదేః ప్రభాతేతి సృభి
రిత్యంతస్యాతిదేశః| యథాశావమా శౌచం తథాజననేఽపీతి
ద్రష్టవ్యమ్॥

౯౭ మాతాపిత్రోస్తన్మాతుర్వా॥

తజ్జననాశౌచం మాతాపిత్రోర్వా మాతురేవవా
ముఖ్యత్వాజ్జనన్యాఃశితుః ప్రాగేవ॥

౯౮ గర్భయాన సమరాత్రీః సంసనేగర్భస్య॥

తిసోగర్భ విపదస్తాస్సర్వాః సంసనశబ్దేనోచ్యంతే|యత్తి
థా మానేగర్భస్య సంసనం తన్తాన సమరాత్రీ రాశౌచంభవ
తి| అత్యగ్ర సంయోగే ద్వితీయా| ద్వితీయమాసాదియథామాస
సంఖ్యాన్యహసీతి॥

త్ర్యహంవా॥

ద్వితీయేపిమాసేత్ర్యహంవాఽపి| చతుర్లుతూత్సర్లుః॥

౨౦౦ శ్రుత్వాచోర్ధ్వంద శమ్యాఃపక్షీణీం॥

దశమీగ్రహణం దశాహదేః పరిపూర్ణాశౌచస్యోపలక్షణం
అహర్ద్వయమధ్య గతారాత్రిపక్షీణీ రాత్రిద్వయమధ్యగతమ
హర్వా! పూర్వవద్వివీతీయా ప్రాప్తిర్విపత్తి ప్రకరణాత్ మరణ
నిమిత్తమూర్ధ్వందశాహదాశౌచ కాలేతి కాస్తేయదిష్టాతి
మరణం శ్రుణుయాత్తతః పక్షీణీ మాశౌచంభవతి దినాశ్రవణే
తదహరన్తరారాత్రిరపరేద్యుశ్చాహః! రాత్రౌశ్రవణే సారాత్రిర
పరేద్యురహారాత్ర ఇతి॥

౨౦౧ అసపిణ్డే యోనిసంబంధే సహాధ్యాయనిచ-

పక్షిణీమిత్యనవృత్తిః! అసపిణ్డః సపిణ్డతాయస్యనివృత్తా
సోఽనపిండకః సమానోదకః! యోనిసంబంధో మాతామహ
మాతృష్వసృతతృతాదయః స్త్రీణాం పృత్తానాం పితృదయః
స్వప్రాదయశ్చ! సహాధ్యాయీ ఏకస్మాదుపాధ్యాయాదధీత
కృత్స్నవేదః చకారాత్ స్మృత్యన్తరపరితాః పితృష్వసృతద
ప్రత్యాదయోఽన్యేచ! ఏతేషుమృతేషు పరస్పరం పక్షిణీమా
శౌచం భవతి పక్షిణీకాలేత్వతీతే స్నానమేవ॥

౨౦౨ బాలదేశాన్తరిత ప్రవ్రజితాసపిండానాం సద్యశ్శౌ
చమ్-

బాలోఽకృతచూడః! దేశాన్తరితోదేశేన వ్యవహితో

దేశాస్తరస్థః! ప్రవజితాః నైష్ఠికవానప్రస్థ పరివ్రాజకాః! అన
పిండాః సమానోదకాః! తేహంమరణేజ్ఞాతీనాం సద్యశ్శౌచం
స్నానేనశుద్ధిరితి|

౨౦౩ ధర్మిణాం విశేషేణస్వర్గంలోకం ధర్మవిదాప్నోతీతి
ధర్మోధర్మః—

ధర్మిణః ధర్మవస్తః ధార్మికాః తేహంమధ్యే యోధర్మ
విత్ ధర్మసూత్రాణ్యర్థతో౭ ధీత్యధర్మంతత్త్వతోవేత్తిసః కేవ
లానుష్ఠాతృభ్యః విశేషేణ స్వర్గం లోకమాప్నోతీతి ధర్మో
ధర్మః సోయమాదిత ఆరభ్యఏవమన్తో ధర్మఉక్తః! ద్విరుక్తిశా
స్త్రపరిసమాప్త్యర్థా||

ఇతి నారాయణ స్మృతిః.

౧౨

ఇతి శృంగేరి శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీవిద్యాశంకర పదమావేశప్రకాశిత
జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ మాన్తాచార్యస్వామిభిః
ఉద్భృతా

కల్యాణస్మృతిః “సవ్యాఖ్యా”

ఇతి నారాయణస్మృతిః||